

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Maria Stellingern Ernblad

EU:s utbildningspolitik –
påverkan genom legal reglering,
soft law och projektverksamhet

Examensarbete
20 poäng

Handledare: Joakim Nergelius

EG-rätt

HT 2005

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte och avgränsningar	4
1.3 Metod och material	5
1.4 Disposition	5
2 DEN RÄTTSLIGA RAMEN	6
2.1 Kompetensfördelningen mellan EU och medlemsstaterna	6
2.2 Hanteringen av utbildningsfrågor i EU:s institutioner och organ	7
2.3 Utbildningsfrågorna i primärrätten	8
2.4 Sekundärrättslig reglering på utbildningsområdet	10
2.5 Rättsutvecklingen	11
2.5.1 EU:s kompetens på utbildningsområdet	11
2.5.2 Fri rörlighet och tillträde till utbildning	12
2.5.3 Erkännande av examen	13
2.5.4 Administration och ekonomisk förvaltning av utbildningsprogrammen	15
2.6 Förslag till en konstitution för Europa	17
3 DET POLITISKA UTBILDNINGSSAMARBETET	20
3.1 Policyutvecklingen	20
3.2 Policyinstrument	22
3.2.1 Allmänt om begreppet soft law	22
3.2.2 Den öppna samordningsmetoden	23
3.2.3 Grönböcker och vitböcker	23
3.3 Lissabonstrategin	25
3.3.1 Inledning	25
3.3.2 Handlingsprogram för utbildningen	26
3.3.3 Arbetet med programmet	27
3.3.4 Investeringar och effektivt resursutnyttjande	29
3.3.5 Fri rörlighet och mobilitet	30

3.3.6	Rapportering och framåtskridande	32
3.3.7	Sveriges redovisning av måluppfyllelsen	33
3.4	Bolognaprocessen	34
3.4.1	Bakgrund	34
3.4.2	Bolognadeklarationens mål	35
3.4.3	Pragkommunikén	35
3.4.4	Berlinkommunikén	36
3.4.5	Bergenkommunikén	36
3.4.6	EU-initiativ om erkännandet av meriter	37
3.5	Köpenhamnsprocessen	38
3.5.1	Inledning	38
3.5.2	Maastrichtkommunikén	39
3.5.3	Köpenhamnsdeklarationen och Lissabonprocessen	40
3.6	Det livslånga lärandet	40
3.6.1	Inledning	40
3.6.2	Kommissionens meddelande om livslångt lärande	41
3.6.3	Rådets resolution om livslångt lärande	42
3.6.4	Framtagandet av indikatorer	44
3.6.5	Det livslånga lärandet och Lissabonprocessen	45
3.7	Modern teknik i undervisningen	45
3.7.1	Inledning	45
3.7.2	eEurope	46
3.7.3	Handlingsplan för eLearning	48
3.7.4	Rådets resolution om eLearning	49
3.7.5	Övriga initiativ på eLearningområdet	49
3.7.6	eLearning och Lissabonprocessen	50
3.8	Språkinläring	51
3.8.1	Inledning	51
3.8.2	Europeiska språkkampanjer	51
3.8.3	Handlingsplan för språkinläring	52
3.8.4	Språkinläringen i Lissabonprocessen	52
3.9	Några näraliggande politikområden	53
3.9.1	Ungdomspolitik	53
3.9.2	Social- och sysselsättningspolitiken	53
3.9.3	Forskningspolitiken	54
4	UTBILDNINGSPROGRAMMEN	55
4.1	Allmänt om EU:s programverksamhet	55
4.2	Sektorsprogram inom utbildningen	56
4.2.1	Inledning	56
4.2.2	Sokrates	56
4.2.3	Leonardo da Vinci	58
4.2.4	Ny programperiod för sektorsprogrammen	59
4.3	Övriga utbildningsprogram	61
4.3.1	Jean Monnet	61

4.3.2	Specialprogram inom eLearning	61
4.3.3	Informationsinsatser till skolvärlden	62
4.3.4	Europaskolan	62
4.3.5	Samarbetsprogram med icke-EU-länder	63
4.4	Övriga program med relevans för utbildningsområdet	64
4.4.1	Ungdom	64
4.4.2	Strukturfonderna	64
4.4.3	Gemenskapsinitiativen	65
4.4.4	EU:s forsknings- och utvecklingsprogram	66
4.4.5	Finansiering från EIB	66
5	AVSLUTANDE ANALYS	68
5.1	Inledning	68
5.2	Styrning inom utbildningspolitiken	68
5.2.1	Utbildningspolitikens roll i unionen	68
5.2.2	De gemensamma styrmedlen	69
5.2.3	Problematiken kring soft law	70
5.3	Den gemensamma utbildningspolitikens effekter	71
5.3.1	Effekter inom Europasamarbetet	71
5.3.2	Effekter i Sverige	72
5.4	Utbildningspolitikens framtida roll	74
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	76
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	82

Sammanfattning

Det var först genom Maastrichtfördraget som utbildningen fick en specifik reglering. Idag finns regleringen i artiklarna 149 EG och 150 EG. Den gemensamma utbildningspolitiken bygger på konsensus och ett moraliskt åtagande. Eftersom arbetet i hög grad sker med hjälp av icke-bindande rättsakter, krävs det en förankring i medlemsstaterna för att arbetet ska leda någonstans. Styrningen på utbildningspolitikens område sker med flera olika metoder: projektverksamhet och olika former av soft law som gemensamma handlingsprogram, men även en del juridiskt bindande reglering.

Den fria rörligheten är en viktig aspekt inom utbildningsområdet, där det förekommer bindande rättsakter. Det handlar om rätten att få studieperioder genomförda i ett annat EU-land godkända samt att få sin examen godkänd inom hela unionen, men det handlar också om rätten till skolgång för barn till migrerande arbetstagare inom unionen.

Rätten att få sin examen godkänd regleras genom flera olika gemenskapsdirektiv, beroende på utbildningens längd och också yrkets status som reglerat eller icke-reglerat. Domstolen har utvecklat viktig praxis på området tillträde till studier och också när det gäller etableringsrätten för personer inom yrken där den nationella lagstiftningen kräver en viss examen för tillträde till yrket i fråga. Viktig policyutveckling inom erkännandet av examen sker inom den så kallade Bolognaprocessen, som inte är en egentlig EU-process, men processen stöds av Europeiska kommissionen och samtliga EU-länder har anslutit sig till processen.

De gemensamma utbildningsprogrammen har en roll för att underlätta för den fria rörligheten för studenter, men de fungerar även som ett viktigt styrinstrument genom det erfarenhetsutbyte som sker inom de av EU prioriterade områdena, såsom det livslånga lärandet, informations- och kommunikationsteknologi och språkinläring. De två övergripande utbildningsprogrammen är Sokrates för den allmänna utbildningen och Leonardo da Vinci för yrkesutbildningen.

I Lissabonstrategin betonas utbildningen som en central fråga för EU:s framtida konkurrenskraft. Det har skapat en grund för en intensifierad policyutveckling och ett närmare samarbete inom utbildningen. Det intensifierade samarbetet mellan utbildningsministrarna ledde till antagandet av det handlingsprogram som idag är den ram inom vilket policyutvecklingen på utbildningsområdet sker. Det sker fortfarande policyutveckling utanför den egentliga Lissabonprocessen men då ofta med hänvisning till de inom processen uppsatta målen.

Förord

Jag började juristlinjen redan hösten 1991 och efter att ha tagit alla tentor, flyttade jag till Stockholm med intentionen att slutföra uppsatsarbetet på distans. Jag hade dock turen att få ett jobb direkt och uppsatsen blev liggande men ändå ständigt närvarande som ett dåligt samvete. Det är inte utan en viss stolthet som jag kan konstatera att jag till slut tagit tag i skrivandet och slutfört arbetet.

Jag vill rikta ett stort tack till alla i min närhet som lyckats balansera på den fina gränsen av tjat och uppmuntran. Först och främst min man Anders och alla andra familjemedlemmar i Paris och i Lund med omnejd, men även till mina arbetskamrater Ingrid Olsson och Anita Ferm som outtröttligt påmint mig om poängen med att ta ut examen även om man redan har ett intressant arbete.

Jag vill tacka min arbetsgivare Stockholms stad för att de erbjuder sina anställda ett förmånligt kompetenssparande, vilket har gett mig möjlighet att ta de veckor ledigt som varit en förutsättning för att jag skulle kunna slutföra uppsatsen.

Jag vill också tacka min handledare Joakim Nergelius som tålmodigt och utan att ge upp hoppet väntat in min uppsats.

Mälarhöjden i december 2005

Maria Stellingern Ernblad

Förkortningar

ATEE	Association for Teacher Education in Europe
CEDEFOP	Centre Européen pour le Développement de la Formation Professionnelle – Europeiskt centrum för utveckling av yrkesutbildning
EADTU	European Association on Distance Teaching Universities
ECTS	European Credit Transfer and Accumulation System
EDCU	Commission for Education and Culture (utskott inom Regionkommittén)
EDEN	European Distance Education Network
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EESK	Europeiska ekonomiska och sociala kommittén
EG	Fördraget om upprättandet av den europeiska unionen
EHEA	European Higher Education Area
EIB	Europeiska investeringsbanken
ENIC	European Network of Information Centres
ENQA	European Association for Quality Assurance in Higher Education
EPS	European Parents organisation
EQF	European Qualifications Framework
ERA	European Research Area
ESHA	European School Heads Association
ETC	European Trade Union Confederation
ETF	European Training Foundation – Europeiska yrkesutbildningsstiftelsen
ETUCE	European Trade Union Committee for Education
EU	Europeiska unionen
EUA	European University Association
EURASHE	European Association of Institutions in Higher Education
IKT	Informations- och kommunikationsteknologi
MENON	Multimedia Education Innovation Network
NARIC	National Academic Recognition Information Centres
Ploteus	Portal on Learning Opportunities throughout the European Space
R3L	Regional Networks for Life Long Learning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Utbildningen är ett område där EU endast har begränsad kompetens, men trots det har man satt upp vissa gemensamma mål för unionen. Att utbildningen tas upp i EG-fördraget innebär rimligtvis att det är en fråga som anses viktig för unionen som helhet och den utgångspunkten leder till ambitiösa gemensamma handlingsprogram och en omfattande projektverksamhet.

Lissabonprocessen innebär att tillgången till utbildning av hög kvalitet fått en central roll i hur EU ska bli världens mest konkurrenskraftiga region. Inom ramen för processen lanserades också en ny metod för samarbete: den öppna samordningsmetoden.

EU är på många sätt en ständigt pågående process av integration i olika former och av olika omfattning beroende på de allmänna politiska strömningarna i Europa. Karl Johan Bonnedahl har uttryckt det som att ”...den europeiska unionen såväl är en mycket politisk som en mycket juridisk företeelse”¹. Politiska agerande kan vidare, enligt Bonnedahl, påverka på ett avgörande sätt även sedan den juridiska ramen är satt.

Det finns en intressant spänning mellan att utbildningen av unionen, på fler politikområden än den rena utbildningspolitiken, i allt större utsträckning framhålls som en väsentlig komponent för en modern och konkurrenskraftig union samtidigt som den primärrättsliga reglering som finns uttryckligen fastställer att unionen endast kan komplettera den nationella politiken.

1.2 Syfte och avgränsningar

Mitt syfte med uppsatsen har varit att undersöka utvecklingen och styrmedlen på ett politikområde där EU formellt endast har begränsat handlingsutrymme. Trots den utgångspunkten återfinns såväl juridisk reglering som politisk styrning på EU-nivå inom utbildningsområdet. Utöver den öppna samordningsmetoden, som innebär en slags gemensam policyram kombinerad med benchmarking, är också den gemenskapsfinansierade projektverksamheten omfattande inom utbildningen.

Eftersom syftet med uppsatsen är att beskriva utbildningsfrågans plats i EU-systemet och inte att göra en komparativ jämförelse mellan de nationella

---

¹ Bonnedahl s. 133.

utbildningssystemen i Europa, har jag inte gjort någon genomgång av likheter och olikheter i de nationella systemen.

Jag har därför försökt teckna en relativt heltäckande bild av EU:s engagemang på området, men i arbetet med att skriva en uppsats stöter man för eller senare på problemet att välja vilken nivå den deskriptiva delen ska läggas på. Jag har valt att koncentrera mig kring den senaste tidens policyutveckling (efter år 2000), med nedslag i några av EU prioriterade områden, dock utan att beskriva materialet på området alltför detaljerad. Perioden innan år 2000 beskrivs endast översiktligt. Jag anser heller inte att uppsatsen skulle tillföras något av vikt om jag valt att beskriva gemenskapsprogrammen mer utförligt än jag slutligen valt att göra.

1.3 Metod och material

Det finns inte någon omfattande litteratur på området EU:s utbildningspolitik. Den litteratur som finns tenderar att antingen vara beskrivningar av EU:s utbildningsprogram och vad som krävs för att delta i dem eller deskriptiva genomgångar av utbildningssystemen i Europa. Jag har hittat en del intressant i den här litteraturen, men mest har jag använt mig av EU:s egna dokument på området i form av handlingsprogram, resolutioner och meddelanden. Jag har också studerat en del litteratur inom politikområden som påminner om utbildningen i fråga om EU:s beslutandebefogenheter såsom de sociala och kulturella områdena.

Hänvisningar till EU-dokument sker både på svenska och på engelska. I de fall jag har funnit en svensk översättning har jag valt att referera till den versionen. Hänvisningar till litteraturen sker i notapparaten med författarnamn. En fullständig litteraturlista återfinns i slutet av uppsatsen.

1.4 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i tre delar följt av en avslutande analys. I den första delen beskrivs framför allt kompetensfördelningen mellan EU och medlemsstaterna samt den primär- och sekundärrättsliga regleringen. Därpå följer en beskrivning av det politiska utbildningssamarbetet följt av en översiktlig genomgång av de olika gemenskapsprogram som är relevanta för utbildningsområdet. Uppsatsen avslutas med en analysdel.

2 Den rättsliga ramen

2.1 Kompetensfördelningen mellan EU och medlemsstaterna

EU:s beslutsrätt varierar mellan olika politikområden. Inom vissa områden har medlemsstaterna överlåtit beslutanderätten till gemenskapen och EU har därmed fått en så kallad exklusiv kompetens. De områden där EU inte har någon kompetens brukar benämnas medlemsstaternas restkompetens.

Inom övriga samarbetsområden har medlemsstaterna och gemenskapen en delad kompetens. Det här gäller inom t ex socialpolitiken som har vissa gemensamma drag med utbildningspolitiken (se nedan i avsnittet om socialpolitiken). Utbildningspolitiken har, tillsammans med kulturpolitiken och hälsopolitiken, en särställning eftersom det här förskrivs uttryckligen att en harmonisering av medlemsstaternas lagar inte får förekomma².

Förutom den kompetens som ges direkt i den primärrättsliga regleringen på olika politikområdet, kan även en fördragsutfyllnad ske med stöd av artikel 308 EG. Möjligheten till fördragsutfyllnad är dock begränsad av flera faktorer. Beslutet som fattas får inte medföra att fördragen förändras och kan därmed inte till exempel ändra kompetensfördelningen mellan EU:s institutioner³. Artikel 308 får heller inte användas om det finns en annan bestämmelse i fördragen som ger beslutsbefogenhet. På flera områden, t ex miljöpolitiken och regionalpolitiken, har artikel 308 används för att utforma en politik, innan de formella grunderna har tillkommit. Även på utbildningsområdet har artikel 308 aktualiserats vid framväxandet av en utbildningspolitik.

Subsidiaritetsprincipen och proportionalitetsprincipen definierar de allmänna ramarna för hur långt EU:s reglering får gå. Enligt subsidiaritetsprincipen, som återfinns i artikel 5 EG, ska gemenskapen agera endast om målet med åtgärden inte kan uppnås av medlemsstaterna. Subsidiaritetsprincipen är endast tillämplig på sådana områden där gemenskapen inte har exklusiv kompetens, eftersom den avser kompetensfördelningen mellan medlemsstaterna och gemenskapen. I artikel 5 beskrivs även i sista stycket proportionalitetsprincipen som innebär att gemenskapen inte ska vidta någon åtgärd som går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå målen i EG-fördraget.

---

² Melin och Schäder s. 31.

³ Melin och Schäder s. 50.

2.2 Hanteringen av utbildningsfrågor i EU:s institutioner och organ

Inom Europeiska unionens råd behandlas utbildningsfrågor i konstellationen med benämningen utbildning, ungdom och kultur. Men utbildningsfrågor kan också tas upp när till exempel sysselsättning och socialpolitik diskuteras. Utbildningsrådet sammanträder två till fyra gånger per år, men träffas även vid informella möten.

I Europaparlamentet behandlar utskottet för kultur och utbildning unionens utbildningspolitik, däribland den högre Europautbildningen, främjande av systemet med Europaskolor och livslångt lärande.⁴

Inom kommissionen hör utbildningsfrågor hemma inom generaldirektoratet för utbildning och kultur. Ján Figel från Slovakien tillträdde den 22 november 2004 som kommissionär för direktoratet. När utbildningsfrågor förekommer inom sysselsättningspolitiken hanteras de inom generaldirektoratet för sysselsättning och socialpolitik.

Hos EESK:s facksektion för sysselsättning, sociala frågor och medborgarfrågor behandlas bland annat utbildningsfrågor och de närliggande sysselsättningsfrågorna.

Regionkommittén har ett utskott för kultur och utbildning, förkortat EDCU, men frågor som berör utbildningspolitik kan diskuteras inom andra utskott också, som till exempel i Regionkommitténs utskott för EU:s ekonomiska politik och socialpolitik.

EU:s organ räknas inte till EU-institutionerna. De är inrättade genom sekundärrättsliga gemenskapsakter för att utföra tekniska, vetenskapliga eller administrativa uppgifter. Två av organen arbetar med utbildningsfrågor: Europeiska yrkesutbildningsstiftelsen (ETF) och Europeiskt centrum för utveckling av yrkesutbildning (Cedefop).

Cedefop inrättades 1975⁵ och har sitt säte i Thessaloniki, Grekland. Uppdraget är att verka för utveckling inom den grundläggande yrkesutbildningen. Cedefop publicerar studier och statistiksammanställningar på utbildningsområdet och studiebesök anordnas för beslutsfattare inom yrkesutbildningen med målet att överföra kunskap om yrkesutbildningen.

Cedefop administrerar ett nätverk av nationella referenscentrum för information om yrkesutbildning som tillhandahåller information om de olika nationella yrkesutbildningssystemen. Det svenska centret sorterar under

---

⁴ Europaparlamentets arbetsordning 16:e upplagan - Juli 2004, BILAGA VI Ständiga utskotts behörighetsområden, XV Utskottet för kultur och utbildning.

⁵ Rådets förordning (EEG) nr 337/75.

Skolverket. Inom Cedefop finns också "The European forum on transparency of vocational qualifications" vars uppgift är att stödja den fria rörligheten.

ETF inrättades 1990⁶ och har sitt säte i Turin, Italien. Uppgiften är att stödja och bidra till att utveckla yrkesutbildningen i länder utanför unionen i vissa utvalda regioner. ETF:s arbete ska bidra till en socioekonomisk utveckling. Det sker genom expertstöd och olika former av benchmarking. Det främsta verktyget är de gemenskapsprogram som ETF ansvarar för, PHARE, CARDS, TACIS och MEDA.

En grupp av länder som ETF arbetar med är kandidatländer för framtida medlemskap i EU. Efter EU:s utvidgning gäller det Bulgarien, Kroatien, Rumänien och Turkiet. ETF arbetar även med fem länder i sydöstra Europa: Albanien, Bosnien-Herzegovina, FYR Makedonien, Kosovo och Serbien-Montenegro. ETF samarbetar också med vissa utvalda länder i Medelhavsregionen, Östeuropa och Asien

2.3 Utbildningsfrågorna i primärrätten

Även om utbildningen nämns redan i inledningen till det ursprungliga Romfördraget som ett av de områden som gemenskapen kan bidra till utvecklingen i medlemsstaterna, var det först genom Maastrichtfördraget som utbildningen fick en specifik reglering i fördraget, genom artiklarna 127 och 128. Efter Amsterdamfördraget finns den legala grunden för åtgärder som unionen kan vidta på utbildningsområdet i artikel 149 och 150. Artikel 149 handlar om den allmänna utbildningen, medan artikel 150 behandlar yrkesutbildningen.

Beslut enligt artikel 149 och 150 fattas med medbeslutandeprocessen i enlighet med artikel 251 EG. I inledningsskedet ska Ekonomiska och sociala kommittén, Regionkommittén och Europaparlamentet höras. Förfarandet fortsätter sedan med ett beslutsfattande i flera olika etapper och som i korthet innebär att rådet inte kan fatta beslut om Europaparlamentet inte godkänner den gemensamma ståndpunkten. En förlikningskommitté ska inkallas om rådet och parlamentet inte kommer överens, men om förlikningsförfarandet misslyckas kan rättsakten inte antas.

Det är stimulansåtgärder och andra åtgärder som bidrar till att uppnå målen i artiklarna som kan vidtas. Rådet kan också på förslag av kommissionen anta rekommendationer. Huvudprincipen för åtgärderna är att unionen kan stödja och komplettera medlemsstaternas åtgärder. Unionens insatser ska syfta till att öka kvaliteten genom att ett europeiskt mervärde skapas. Åtgärderna får uttryckligen inte omfatta någon harmonisering av medlemsstaternas lagar och författningar. Medlemsstaternas eget ansvar för undervisningens innehåll och utbildningssystemens organisation måste alltid respekteras.

---

⁶ Rådets förordning (EEG) nr 1360/90 av den 7 maj 1990.

Naturligtvis måste också viktiga EG-rättsliga principer såsom subsidiaritetsprincipen och proportionalitetsprincipen respekteras.

Enligt artikel 149 EG är gemenskapens mål för den allmänna utbildningen att:

- utveckla den europeiska dimensionen inom utbildningen, särskilt genom undervisning i och spridning av medlemsstaternas språk
- främja rörligheten för studerande och lärare, bl a genom att verka för ett akademiskt erkännande av examensbevis och studietider
- främja samarbete mellan utbildningsanstalter
- utveckla informations- och erfarenhetsutbyte i frågor som är gemensamma för medlemsstaternas utbildningssystem,
- främja utvecklingen av ungdoms- och ungdomsledarutbyte
- främja utvecklingen av distansundervisning

Enligt artikel 150 EG är gemenskapens mål för yrkesutbildningen att:

- underlätta anpassningen till industriella förändringar, särskilt genom yrkesutbildning och omskolning
- förbättra den grundläggande och fortsatta yrkesutbildningen för att underlätta inträde och återinträde på arbetsmarknaden
- underlätta tillträde till yrkesutbildning och främja rörligheten för yrkeslärare och för elever i sådan utbildning, särskilt de unga
- stimulera samarbete i fråga om yrkesutbildning mellan undervisningsanstalter och företag
- utveckla informations- och erfarenhetsutbyte i frågor som är gemensamma för medlemsstaternas yrkesutbildningssystem

Både inom yrkesutbildningen och den allmänna utbildningen ska samarbetet med tredje land främjas genom kontakter med Europarådet och andra internationella organisationer på utbildningsområdet.

För att uppnå unionens mål i artikel 2 EG i föreskrivs i artikel 3 EG punkt q att gemenskapens verksamhet ”på de villkor och i den takt som anges i fördraget” ska innefatta ”bidrag till god utbildning samt till kulturens utveckling i medlemsstaterna”.

Inom ramen för bestämmelserna om fri etableringssätt har rådet enligt artikel 47 EG befogenheter att utfärda direktiv som syftar till ömsesidigt erkännande av examens-, utbildnings- och andra behörighetsbevis. En samordning av villkoren för att utöva vissa yrken som läkaryrket ska också ske för att gradvis avveckla inskränkningarna för att utöva de här yrkena.

Utbildning tas upp som en viktig komponent även inom ramen för andra politikområden. I EG-fördragets kapitel om sysselsättning är, enligt artikel 125, målet att Europa ska ha en kvalificerad, utbildad och anpassningsbar arbetskraft. På socialpolitikens område ska kommissionen enligt artikel 140 EG främja samarbetet mellan medlemsstaterna bland annat inom den

grundläggande och kvalificerad yrkesutbildningen som ett led i att underlätta en samordning av nationella åtgärder inom socialpolitiken.

Enligt artikel 35 EG utgör yrkesutbildning och forskning även verktyg för en effektiv gemensam jordbrukspolitik och det kan enligt samma artikel innebära att projekt eller institutioner på forsknings- och yrkesutbildningsområdet finansieras gemensamt.

2.4 Sekundärrättslig reglering på utbildningsområdet

Gemenskapens sekundärrättsliga rättsakter beskrivs i artikel 249 EG. De bindande rättsakterna är förordningar och direktiv. Beslut är bindande för dem de vänder sig till. Det finns också en rad icke-bindande rättsakter.

Sekundärrätten på utbildningsområdet består i hög grad av resolutioner antagna av rådet som anger icke-bindande överenskommelser där medlemsstaterna kommit överens om gemensamma mål som sedan genomförs inom ramen för den nationella utbildningspolitiken. En diskussion av effekten av resolutioner finns i avsnittet om soft law. Exempel på resolutioner tas upp i kapitlet om policyutveckling på utbildningsområdet.

En annan stor grupp är de beslut som fattats för att inrätta olika gemensamma program för utbildningssektorn. Programmen har tillkommit för att underlätta rörlighet för studenter men också för erfarenhetsutbyte och skapandet av gemensamma europeiska resurser på området. De beslut som är gällande idag tas framför allt upp i kapitlet om EU:s utbildningsprogram.

Inrättandet av olika organ som till exempel Europeiska yrkesutbildningsstiftelsen leder också till gemensam lagstiftning som reglerar organens juridiska ställning och ekonomiska villkor.

En viktig grupp inom utbildningssektorn där det förekommer bindande lagstiftning i form av direktiv och förordningar är frågor som rör erkännanden av olika kvalifikationer och examina. Fokus har framför allt varit på att se till att den fria rörligheten för yrkesutövare förverkligas. Europaparlamentet valde dock redan i mitten av åttiotalet att fokusera även på behovet av erkännande av examen för akademiska ändamål⁷.

---

⁷ Niedobitek s. 47.

2.5 Rättsutvecklingen

2.5.1 EU:s kompetens på utbildningsområdet

I två viktiga avgöranden⁸ under åttiotalet konstaterade domstolen att yrkesutbildningen omfattas av EG-fördragets tillämpningsområde, samt att vad som räknas som yrkesutbildning ska tolkas extensivt. I ett senare mål⁹ förtydligar domstolen att all universitetsutbildning är att räkna som yrkesutbildning. Idag omfattas all utbildning uttryckligen i artiklarna 149 EG och 150 EG.

Att utbildningen omfattas av EG-fördraget får till exempel den viktiga följden att artikel 12 EG om förbud mot diskriminering på grund av nationalitet blir tillämplig inom området. I ett nyligen avgjort fall¹⁰ konstaterar domstolen att en medlemsstat inte kan neka en unionsmedborgare att erhålla bistånd i form av subventionerade lån om han eller hon har skaffat sig en faktisk samhällsanknytning till detta land.

Tidigare avgöranden i frågan om olika former av bidrag har, enligt resonemanget i det nu föreliggande fallet, av domstolen bedömts annorlunda, eftersom utbildningspolitiken då inte underställts gemenskapsinstitutionernas behörighet. Sedan de tidigare avgörandena har ett unionsmedborgarskap införts och ett kapitel i som särskilt rör utbildning och yrkesutbildning tillkom i och med Maastrichtfördraget. Ytterligare en förändring som skett är att ett direktiv¹¹ tillkommit där det uttryckligen sägs att en medlemsstat får begränsa beviljande av bistånd till uppehälle för studier i form av bidrag eller lån när det gäller personer som inte har permanent uppehållstillstånd eller inte är anställd eller egenföretagare. Införandet av direktivet innebär, enligt domstolen, att frågan om beviljande av studiebidrag numera faller inom EG-fördragets tillämpningsområde. Slutsatsen blir alltså att rätten till studiestöd omfattas av förbudet mot diskriminering i artikel 12 EG. Medlemsstaterna har rätt att kräva en viss grad av samhällsintegration för att bevilja olika former av studiestöd, såsom en viss bosättningsperiod innan stödet beviljas.

Även EU:s rätt att anta handlingsprogram på utbildningsområdet har varit föremål för prövning. 1987 beslutade rådet om ett handlingsprogram om yrkesutbildningen och ungas förberedelse för vuxen- och arbetslivet. Beslutet hade sin grund i dåvarande artikel 128 EG (numera artikel 150 EG). Tidigare beslut på området hade fattats genom resolutioner antagna av rådet och utbildningsministrarna församlade i rådet. Storbritannien krävde

---

⁸ Mål 152/82, Forcheri ./ Belgien [1983] ECR 2323 och Mål 293/83 Gravier ./ Liège [1985] ECR 593.

⁹ Mål 24/86 Blaziot ./ Université de Liège m.fl [1988] ECR 379.

¹⁰ Mål C-209/03 Storbritannien ./ London Borough of Ealing and Secretary State for Education and Skills [2005].

¹¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier, EGT L 158 , 30.04.2004 s. 77.

att beslutet skulle ogiltigförklaras eftersom den åberopade rättsliga grunden var felaktig. Domstolen ogillade talan i ett beslut från 1989¹².

När beslut fattades om den första omgången av EU:s tidigare program COMETT¹³ på yrkesutbildningsområdet hänvisade rådet till både dåvarande artikel 128 EG (numera artikel 150 EG) och artikel 235 EG (numera artikel 308 EG). När den andra fasen av programmet skulle införas hänvisade rådet bara till dåvarande artikel 128¹⁴. Storbritannien, Frankrike och Tyskland ville att beslutet skulle upphävas, men domstolen ogillade deras gemensamma talan¹⁵.

När programmet Erasmus antogs 1987¹⁶ väckte kommissionen talan mot rådet¹⁷, eftersom rådet hänvisat inte endast till artikel 128 EG (numera artikel 150 EG) utan även till artikel 235 EG (numera artikel 308 EG). Artikel 308 får endast användas när inget annat stöd i EG-fördraget finns. Talan ogiltigförklarades eftersom domstolen godtog att rådet hävdade att beslutet inte endast omfattade den i praxis konstaterade relativt omfattande tolkningen av yrkesutbildning, utan även vetenskaplig forskning.

2.5.2 Fri rörlighet och tillträde till utbildning

Enligt artikel 39 EG ska fri rörlighet säkerställas inom unionen. Den fria rörligheten för personer är en av de viktigaste rättigheterna som följer med det europeiska medborgarskapet. Fri rörlighet för studenter har även en grund i art 12 EG som behandlar principen av icke-diskriminering på grund av nationalitet.

Redan i rådets förordning från 1968 om arbetskraftens fria rörlighet¹⁸ fastställs att arbetstagare och deras familjmedlemmar har rätt till likabehandling avseende tillträde till allmän och yrkesinriktad utbildning inom ramen för den fria rörligheten. 1977 antogs ett direktiv om rätten till utbildning i ett annat medlemsland för barnen till yrkesarbetare¹⁹. I direktivet uppmanas medlemsstaterna att främja modersmålsundervisning och undervisning om ursprungslandets kultur.

---

¹² Mål 56/88 Storbritannien ./ Rådet [1989] ECR 1615.

¹³ EGT 1986 L 222, s. 17.

¹⁴ EGT 1989 L 13, s. 28.

¹⁵ Förenade mål C-51, C-90 och C-94/89 Storbritannien mfl ./ Rådet [1991] ECR I-2757.

¹⁶ Rådets beslut 87/327/EEG av den 15 juni 1987 om antagande av ett gemensamt åtgärdsprogram för främjande av studenter rörlighet (Erasmus), EGT nr L 166 s. 20.

¹⁷ Mål 242/87 Europeiska gemenskapernas kommission ./ Europeiska gemenskapernas råd [1989] ECR 1425.

¹⁸ Rådets förordning (EEG) av den 15 oktober 1968 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen. EGT L 257, 19.10.1968 s. 2, ändrad genom EEG nr 2434/92. EGT L 245, 26.8.1992, s. 1.

¹⁹ Rådets direktiv 77/486/EEG av den 25 juli om undervisning av barn till migrerande arbetstagare EGT L 1999 06.08.1977 s. 32.

När det gäller rätten till bosättning erkänns rätten till bosättning inom EU för unionsmedborgare i ett direktiv från 2004²⁰. I och med det upphävdes det separata direktiv som tidigare särskilt reglerade rätten till bosättning för studerande.

De viktigaste följderna av fri rörlighet för studenter är kanske rätten att få studieperioder genomförda i ett annat EU-land godkända samt att få sin examen godkänd inom hela unionen. Som konstateras i kommissionens grönbok på området²¹ finns det fler hinder än de rent studietekniska för att studenter ska kunna utöva rätten till fri rörlighet. Förutom grönboken om fri rörlighet för studenter och forskare har flera resolutioner, rekommendationer och handlingsplaner antagits på området rörlighet inom utbildningen (se närmare avsnittet om policy på utbildningsområdet).

2.5.3 Erkännande av examen

Reglerna för att få en examen godkänd för att utöva sitt yrke i ett annat EU-land skiljer sig åt om yrket är reglerat eller icke-reglerat i medlemsstaten. Att ett yrke är reglerat innebär att det är obligatoriskt med en särskild examen för att få utöva yrket.

Om ett yrke är icke-reglerat finns det inget direktiv som ger några speciella rättigheter att få examen godkänd. Däremot har man rätt att söka arbete i enlighet med den fria rörligheten och då ska alla kvalifikationer beaktas.

Domstolen har fastställt²² att varje medlemsstat alltid har en skyldighet att göra en undersökning av den sökandes samtliga kvalifikationer och olika utbildningsbevis och göra en jämförelse med den kompetens och de kunskaper och kvalifikationer som krävs enligt den nationella lagstiftningen.

Även om den fria etableringsrätten understöds genom ett direktiv, innebär det inte att skyldigheten försvinner att beakta samtliga kvalifikationer som en person från en annan medlemsstat åberopar. Domstolen har uttalat²³ att skyldigheten att beakta samtliga utbildnings-, examens-, behörighetsbevis och relevant yrkeserfarenhet inte upphör att gälla på grund av att ett direktiv om ömsesidigt erkännande av utbildningsbevis antagits.

Om yrket är reglerat finns det två direktiv som ger en person med en examen i hemlandet rätt att få sin examen erkänd av ansvarig myndighet i ett annat EU-land och därmed rätt att utöva det reglerade yrket. Det ena

---

²⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier, EGT L 158, 30/04/2004, s. 77.

²¹ Grundutbildning, vidareutbildning, forskning - Hinder för rörlighet över gränserna KOM(96) 462 oktober 1996.

²² Mål C-340/89 Irène Vlassopoulou ./ Ministerium für Justiz, Bundes- und Europaangelegenheiten Baden-Württemberg. [1991] ECR I-2357.

²³ Mål C-238/98 Hugo Fernando Hocsman ./ Ministre de l'Emploi et de la Solidarité [2001] ECR 6623.

direktivet reglerar utbildningar med minst tre års längd²⁴ och det andra med utbildningar med kortare studietid och olika yrkesutbildningar²⁵.

Det finns några särskilt utpekade yrken där en examen från ett EU-land automatiskt erkänns i de andra EU-länderna. Det gäller läkare, tandläkare, sjuksköterskor, veterinärer, apotekare och arkitekter. De här yrkena regleras då i särskilda direktiv. Det finns också en särskild skyddad titel, europaläkare, som läkare inom EU kan ansöka om att få använda²⁶.

Reglerade yrken är inte så vanliga i Sverige jämfört med resten av Europa. Det innebär att de här reglerna mest är relevanta för svenskar som flyttar till ett annat EU-land. Exempel på reglerade yrken i Sverige är advokat, läkare, optiker och flygtekniker. Via högskoleverket kan man få en fullständig lista över yrken som är reglerade i Sverige²⁷. Ett antal olika myndigheter bedömer rätten att utöva de olika reglerade yrkena. Det är till exempel Sveriges Advokatsamfund som bedömer advokatycket medan socialstyrelsen bedömer en lång rad yrken inom sjukvården. Det finns fler myndigheter som bedömer yrken och via Högskoleverket kan man få en fullständig lista²⁸.

Inom EU reglerades ett flertal yrken under sextioalet med särskilda direktiv, så kallade liberaliseringsdirektiv. Regleringen skedde med stöd av artikel 47 EG och 49 EG som öppnar för sådana direktiv. EU håller för närvarande på med en översyn av de här direktiven för att införliva dem i det allmänna systemet med de två övergripande direktiven på området. Ett direktiv antogs den 6 juni 2005 som ersätter de 15 direktiv som finns på området idag, men direktivet är inte publicerat ännu (november 2005).

Viktig policyutveckling på området för erkännande av examen sker inom den så kallade Bologna processen som formellt sker utan för ramen av EU-samarbetet, men som ändå har ett stort inflytande på unionens politik på området. Under avsnittet om policyutveckling finns ett särskilt kapitel om Bologna processen.

---

²⁴ Rådets direktiv av den 21 december 1988 om en generell ordning för erkännande av examensbevis över behörighetsgivande högre utbildning som omfattar minst tre års studier (89/48/EEG), EGT L 019 , 24/01/1989 s.16.

²⁵ Council directive 92/51/EEC of 18 June 1992 on a second general system for the recognition of professional education and training to supplement Directive 89/48/EEC, OJ L 209, 24/07/1992, s. 25.

²⁶ I Sverige regleras titeln europaläkare i 8§ i Lag (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område.

²⁷ http://www.hsv.se/sv/CollectionServlet?page_id=1460&view=0&expand_tree=483

²⁸ http://www.hsv.se/sv/CollectionServlet?page_id=1461&expand_tree=496

2.5.4 Administration och ekonomisk förvaltning av utbildningsprogrammen

Revisionsrätten genomförde 2002 en granskning av EU-programmen Sokrates och Ungdom²⁹. Revisionsrätten konstaterade att förvaltningen av programmen varit bristfällig och att utformningen var för komplex för att kunna ligga till grund för utvärderingar. Det hade heller inte fastställts några indikatorer eller metoder för utvärdering. Utbetalningar av bidrag hade fördröjts onödigt länge och överenskommelserna mellan kommissionen och de nationella kontoren har inte avslutas i tid. Den bakomliggande orsaken till de brister och oegentligheter som konstaterats är enligt rätten att det saknades en kontrolltradition hos både nationella förvaltare och gemenskapsförvaltare.

Revisionsrätten föreslår bland annat att ett gemenskapsrättsligt organ inrättas för handläggning och genomförande av programmet. Avtalen mellan kommissionen och de nationella myndigheterna måste tydligare precisera parternas respektive förpliktelser och ansvarsområden. Kommissionen bör också fastställa praktiska tillämpningsföreskrifter som ska gälla för all förvaltning vid nationella kontor. Uppföljningen och utvärderingen måste bli bättre och nya riktlinjer bör göra det möjligt att regelbundet mäta effekten av programmets åtgärder.

Europeiska ombudsmannen har till uppgift att undersöka klagomål avseende administrativa missförhållanden inom EU:s institutioner och organ. Vid en sökning på Europeiska ombudsmannens hemsida i november 2005 visas 33 ärenden som på något sätt rör utbildningsfrågor³⁰. Alla klagomål utom två är riktade mot kommissionen. De övriga två gäller European Training Foundation och European University Institute. Det finns dessutom sju ärenden som rör Cedefop, Europeiskt centrum för utveckling av yrkesutbildning.

Det senaste ärende som är registrerat hos ombudsmannen³¹ gäller ett klagomål från rektorn för Université des sciences et technologies de Lille sedan kommissionen beslutat att återkräva 34 289 euro av de totalt 38 099 beviljade projektmedlen inom ramen för programmet Leonardo da Vinci. Kommissionen ansåg att projektet inte fullföljt sina åtaganden och heller inte följt de finansiella och administrativa reglerna för programmet, vilket universitetet bestrider. Universitetet påtalar även att för lång tid förflutit från det att de sände in den slutliga projektrapporten, 15 juli 1999, till dess att kommissionen slutfört den finansiella utvärderingen av projektet. Resultaten från utvärderingen var universitetet tillhanda den 7 november 2003.

---

²⁹ Särskild rapport nr 2/2002 om gemenskapens åtgärdsprogram Sokrates och Ungdom för Europa (2002/C 136/01 7.6.2002).

³⁰ <http://www.euro-ombudsman.eu.int/decision/en/edu.htm>

³¹ Klagomål 2664/2004/ELB mot Europeiska kommissionen.

Ombudsmannen finner inga missförhållanden avseende kommissionens bedömning av projektets slutrapport. Det står klart att den klagande inte följt de regler som finns för programmet och att kommissionen därför har rätt att återkräva projektmedel i den omfattning som enligt kommissionen är rimligt. Vad gäller den långa handläggningstiden anser ombudsmannen att det är rimligt att kommissionen ber den klagande om ursäkt på det sätt som också gjorts när resultaten från utvärderingen skickades till den klagande. Kommissionen hade under perioden stora problem med det tekniska kontor som skötte utvärderingarna av Leonardo da Vinci; belgiska myndigheter hade under perioden tagit dokumentation i beslag för att utreda felaktigheter vid kontoret. Även om den klagande fått del av utvärderingen tidigare var den klagandes brister i hanteringen av projektmedlen av en sådan art att de inte gått att rätta till i efterhand. Ombudsmannen anser därför inte att några administrativa missförhållanden förkommit i det här avseendet heller.

Fallet är ett ganska typiskt fall hos ombudsmannen på utbildningsområdet. En stor majoritet av ärendena på utbildningsområdet handlar om administrativa förfarande i samband med utbildningsprojekt som sökt finansiering från gemenskapen. Det kan handla om att den klagande anser att projektet borde ha beviljats medel eller att del- eller slutbetalningar i ett beviljat projekt har blivit gjorda orimligt sent av kommissionen. En del av ärendena handlar om att en del av bidraget i ett beviljat projekt inte har betalats ut, eftersom kommissionen har ansett att den projektansvarige inte har fullföljt sina åtaganden.

Några fall är av större principiellt juridiskt intresse. Två av fallen gäller Europaskolan. I det första fallet³² rekommenderar ombudsmannen kommissionen att formellt erkänna sitt ansvar för att Europaskolans administration är tillfredsställande och att kommissionen bör vidta lämpliga åtgärder för att säkra detta.

I det andra fallet³³ har den klagandes barn inte fått en plats vid den Europaskolan i Ixelles, Belgien på grund av platsbrist. Ombudsmannen anser inte att Europaskolan är en sådan institution som han har att bevaka, men anser att eftersom kommission har ett ansvar för skolan som helhet, kan han ändå ta upp fallet.

Fallet tar dels upp frågan om administrationen av skolan är fullgod och transparent men också frågan om förekomsten av en Europaskola skapar ett slags utbildningsmonopol genom att skolan finansieras av gemenskapen. Den klagande menar att det påverkar det fria valet av skola och att även andra skolor borde finansieras av gemenskapen. Ombudsmannen anser inte att det fria valet äventyras eftersom barn till dem som arbetar inom EU:s institutioner får ett slags skolpeng som de kan ta med sig till vilken skola som helst. Fallet avskrivs därför och ombudsmannen finner heller inte i övrigt att skolan visar prov på några administrativa missförhållanden.

---

³² Klagomål 845/2002/IJH mot Europaskolan.

³³ Klagomål 125/2002/ADB mot Europaskolan.

Ett annat intressant fall handlar om återbetalning av moms till ett irländskt universitet³⁴. Fallet är intressant eftersom det konstaterades att problemet uppkommit på grund av nationella irländska regler inte stämde överens med gemenskapens momsdirektiv. Fallet ledde i stället till att kommissionen inledde ett överträdelseförfarande mot Irland.

I en majoritet av fallen har ombudsmannen funnit att den klagande inte haft någon grund för sina klagomål. I nio fall har undersökningen lett till att åtgärder vidtagits som i sin tur har lett till att de problem som den klagande har funnit har rättats till.

Endast i ett fall³⁵ klandrar ombudsmannen kommissionen för handläggningen av det aktuella ärendet. I fallet har kommissionen försenat en utbetalning till ett projekt utan att kunna påvisa någon giltig ursäkt. Ombudsmannen anser att det innebär ett administrativt missförhållande. Vidare anser ombudsmannen att kommissionen inte har försett den klagande med entydig information inom en rimlig tidsrymd. Även detta innebär ett administrativt missförhållande. Fallet avskrivs av ombudsmannen med dessa anmärkningar.

2.6 Förslag till en konstitution för Europa

Utvecklingen av EU:s arbete och utvidgningen av antalet medlemsländer har lett till ett behov att uppdatera fördragen. Ett europeiskt konvent som bestod av 105 ledamöter från bland annat EU:s institutioner, nationella parlament och olika intresseorganisationer, under ordförande Valéry Giscard d'Estang, fick i uppdrag att utarbeta ett förslag till ändring av de gällande fördragen. Det rör sig inte om en konstitution i ordets egentliga bemärkelse, utan det rör sig fortfarande om ett mellanstatligt fördrag.

Det förslag³⁶ som konventet lämnade godkändes vid en regeringskonferens den 18 juni 2004 och undertecknades av stats- och regeringscheferna för de numera 25 medlemsstaterna i Rom den 29 oktober 2004, men för att konstitutionen ska träda i kraft krävs att det ratificeras av samtliga medlemsstater och varje land väljer hur detta ska ske. I vissa stater blir det genom folkomröstning, i andra tas beslutet i parlamentet och några länder har valt modellen med en rådgivande folkomröstning följt av ett parlamentsbeslut. I Sverige ska riksdagen fatta beslutet, men det finns röster i Sverige som anser att en folkomröstning ska hållas.

Spanien var först ut med en folkomröstning och en överväldigande majoritet röstade ja. Frankrike och Nederländerna röstade båda nej med kort mellanrum i juni 2005, medan Luxembourg röstade ja den 10 juli. Först det förta halvåret av 2006 under det österrikiska ordförandeskapet kommer

---

³⁴ Klagomål 9990/99 (IJH) BB mot Europeiska kommissionen.

³⁵ Klagomål 161/98/ME mot Europeiska kommissionen.

³⁶ Fördrag om upprättande av en konstitution för Europa C 310, 16.12.2004.

Europeiska rådet att göra en bedömning av läget utifrån de debatter som först i medlemstaterna fram till dess³⁷.

Den första delen av konstitutionen behandlar grundläggande frågor som unionens befogenheter och vilka som utgör unionens organ och institutioner. EUs. Befogenheter har tre olika nivåer (artikel I-12-17):

- områden där EU har exklusiv befogenhet
- områden där EU delar befogenheten med medlemsstaterna
- områden där EU har befogenhet att utföra stödjande, samordnande eller kompletterande åtgärder

Utbildningsfrågorna hör, precis som idag, till den tredje kategorin (artikel I-17), d v s här kan EU endast fatta beslut om kompletterande åtgärder. Sysselsättningspolitiken faller dock under kategori två och här ska EU ange riktlinjer för politiken (artikel I-15). Inom ramen för sysselsättningspolitiken förekommer ofta frågor som har bäring på utbildningsfrågor (se nedan).

Del II av konstitutionen utgörs av en stadga om de grundläggande rättigheterna. Rätten till utbildning tas upp under avdelning II som behandlar friheter. Förslaget om rätt till utbildning lyder:

Artikel II-74 Rätt till utbildning

1. Var och en har rätt till utbildning och till tillträde till yrkesutbildning och fortbildning.
2. Denna rätt innefattar möjligheten att kostnadsfritt följa den obligatoriska undervisningen.
3. Friheten att inrätta undervisningsanstalter med iakttagande av de demokratiska principerna och föräldrars rätt att tillförsäkra sina barn sådan utbildning och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa, filosofiska och pedagogiska övertygelses skall respekteras enligt de nationella lagar som reglerar utövandet av dessa rättigheter.

Övriga delar av rättighetskatalogen kan komma att få aktualitet i utbildningsfrågor, framför allt den som gäller jämlikhet, där frågor som likabehandling, jämställdhet mellan män och kvinnor, barns rättigheter och integrering av personer med funktionshinder tas upp.

I del III av konstitutionen berörs frågor som rör unionens politik och funktion. Här nämns utbildningsfrågorna i artikel III-117 som beskriver vissa frågor som ska beaktas när unionen genomför sin politik. Hit hör främjande av hög sysselsättning, garantier för ett fullgott socialt skydd, kampen mot social utestängning samt en hög utbildningsnivå och en hög hälsoskyddsnivå. Yrkesutbildning, forskning och kunskapsöverföring ska

---

³⁷ http://www.europa.eu.int/constitution/referendum_sv.htm

också liksom tidigare spela en roll i utformandet av den gemensamma jordbruks- och fiskeripolitiken.

Det särskilda kapitlet som berör utbildningsfrågor finns i del III under rubriken Avsnitt 5 – Utbildning, ungdoms- och idrottsfrågor och yrkesutbildning. Liksom i den nu gällande EG-fördragstexten finns det två artiklar: en som behandlar den allmänna utbildningen (artikel III-282) och en som behandlar yrkesutbildningen (artikel III-283).

Artikel III-282 motsvarar den idag gällande artikeln om den allmänna utbildningen. Såväl det övergripande syftet med unionens engagemang i utbildningsfrågor som de mer specificerade målen med engagemanget är i princip ordagrant med den nu gällande bestämmelsen. Den enda innehållsmässigt relevanta skillnaden är att man i konstitutionen i punkten som behandlar ungdoms- och ungdomsledarutbyten har lagt till att man ska ”stimulera ungdomars deltagande i Europas demokratiska liv”. Vidare har ett övergripande mål om idrott tillkommit samt ett specificerat mål på idrottens område.

Stimulansåtgärder är liksom idag den väg som beskrivs och tillvägagångssättet är detsamma – Ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén ska höras innan beslut fattas. Även rekommendationer från rådet på förslag från kommissionen nämns på samma sätt som idag som ett möjligt tillvägagångssätt.

Artikel III-283 motsvarar den artikel som idag rör yrkesutbildningen. Här har inga tillägg eller förändringar gjorts i förhållande till den idag gällande EG-fördragstexten. Tillvägagångssättet på yrkesutbildningsområdet är liksom idag att åtgärder kan vidtas för att uppnå målen i artikeln, efter hörande av Ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén. Även här kan rådet på förslag från kommissionen anta rekommendationer.

3 Det politiska utbildningssamarbetet

3.1 Policyutvecklingen

På utbildningsområdet har EU möjlighet att stifta gemensam lag inom ramen för den fria rörligheten, den fria etableringsrätten och erkännande av examina. På områden där EU saknar lagstiftningskompetens sker samarbetet genom till exempel gemensamma handlingsplaner och sedan Lissabonstrategins antagande även inom ramen för den öppna samordningsmetoden

1963 beslutade rådet om allmänna principer för genomförandet av en gemensam yrkesutbildningspolitik³⁸. Rådets beslut innebär i princip att rådet tilldelar sig den kompetens på området som senare läggs fast i Maastrichtfördraget³⁹. Målet för den gemensamma politiken ska vara att skapa förutsättningar för att alla i unionen ska garanteras tillgång till lämplig yrkesutbildning. Beslutets räckvidd är dock begränsat av att det uttryckligen endast gäller unga och vuxna som är, eller riskerar att bli, arbetslösa.

1971 hölls det första utbildningsministermötet inom EU. Vid mötet konstaterade utbildningsministrarna ett behov av ett närmare samarbete på utbildningsområdet och att målet med samarbetet var att underlätta för den europeiska integrationen genom att understödja den europeiska kulturella modellen⁴⁰. 1973 fick en kommissionär för första gången ett uttalat ansvar för utbildningsfrågor⁴¹.

I kommissionens meddelande från 1974 om utbildningen i Europa fastslår kommissionen den viktiga roll utbildningen spelar för den europeiska integrationen. Kommissionen ger uttryck för ett synsätt där det inte är det formella ansvaret enligt EG-fördraget som sätter gränserna för den gemensamma utbildningspolitiken utan viktigast är att utbildningen på ett effektivt sätt kan bidra till den europeiska integrationsprocessen⁴².

Ett antal resolutioner antogs av rådet fram till 1976, då det första gemensamma handlingsprogrammet på utbildningsområdet antogs⁴³. I

---

³⁸ 63/266/EEG. Rådets beslut av den 2 april 1963 om allmänna principer för genomförande av en gemensam yrkesutbildningspolitik, EGT 063 30.04.1963 s. 1338 (Specialutgåva Område 16 Volym 1 s. 3).

³⁹ Niedobitek s. 34.

⁴⁰ Niedobitek s. 32.

⁴¹ Niedobitek s. 36.

⁴² Niedobitek s. 37.

⁴³ Resolution of the Council and of the Ministers of Education, meeting within the Council, of 9 February 1976 comprising an action programme in the field of Education EGT C 38 19.02.1976 s. 1.

handlingsprogrammet slogs för första gången fast att unionen kan vidta åtgärder på utbildningsområdet vid sidan av medlemsstaternas egna åtgärder – grunden lades för ett delat beslutsfattande⁴⁴.

På 1970-talet var yrkesutbildningen en fråga i fokus, mycket på grund av den höga ungdomsarbetslösheten i Europa. Frågans vikt ledde till en expansion av strukturfonderna⁴⁵. Sedan 1980-talet har den sociala sammanhållningspolitiken lett till en ökad betydelse för såväl de allmänna utbildningsfrågorna som yrkesutbildningsfrågor⁴⁶.

I ett meddelande från 1989⁴⁷ uttalade kommissionen att man avsåg att placera utbildningen och yrkesutbildningen högt i sin prioritering och parlamentet antog en resolution⁴⁸ med samma budskap, där man även betonade utbildningens viktiga roll för förverkligandet av den inre marknaden⁴⁹.

Kommissionen publicerade tre memorandum i början av nittiotalet om den högre utbildningen, yrkesutbildningen och distansundervisningen⁵⁰. Sedan mitten av 1990-talet har också fokus varit på vissa strategiskt viktiga frågor, som beskrivs närmare nedan. Det rör sig om till exempel det livslånga lärandet, pedagogiskt nyskapande och ökad tillgänglighet genom användandet av IT-teknik. Ett värnande om EU:s språkliga mångfald och insatser för att öka språkkunskapen är frågor som varit prioriterad från start och som fortfarande har en mycket hög prioritering. Att motverka utslagning är en viktig del av EU:s socialpolitik, men det är en fråga som också uppmärksammas på utbildningsområdet.

Frågor som ”European citizenship” har fått ett genomslag inom utbildningen, samtidigt som unionens konkurrenskraft i den globala ekonomin numera är den kanske viktigaste anledningen till EU:s engagemang inom utbildningen⁵¹. Under 2000-talet har samarbetet inom utbildningspolitiken samordnats inom ramen för Lissabonprocessen, där ett ambitiöst program för utbildningen har tagits fram. Viktiga framsteg har gjorts inom den högre utbildningen där Bolognaprocessen varit av stor vikt. Inom yrkesutbildningen har en liknande process startat, den så kallade Köpenhamnsprocessen. Lissabon-, Bologna- respektive Köpenhamnsprocessen beskrivs närmare nedan.

---

⁴⁴ Niedobitek s. 33.

⁴⁵ Field s. 12.

⁴⁶ Field s. 42.

⁴⁷ KOM(1989) 236.

⁴⁸ EGT 1989 C 69, s. 208.

⁴⁹ Niedobitek s. 47.

⁵⁰ Memorandum on higher education COM(91) 349 final

Memorandum on open and distance learning COM(91) 388 final

Memorandum on vocational training in European Community in the 1990s COM(91) 397 final.

⁵¹ Field s. 42.

3.2 Policyinstrument

3.2.1 Allmänt om begreppet soft law

I uppräknningen i artikel 249 EG av formerna för den EG-rättsliga lagstiftningen anges inte endast de bindande rättsakterna förordningar, direktiv och beslut utan även de rättsakter som inte är bindande, d v s rekommendationer och yttranden. Icke-bindande rättsakter kan också kallas resolutioner, deklARATIONER och åtgärdsprogram⁵² och alla dessa icke-bindande akter är exempel på soft law. Dokumenten anger riktlinjer för den gemensamma politiken på området de handlar om, men de kan aldrig ge upphov till rättigheter eller förpliktelser för enskilda medborgare⁵³. Soft law används i hög grad på områden där en legal grund för bindande regler saknas⁵⁴.

Kommissionen har förutom den formella rätten att initiera lagstiftning även ansvar för utvecklingen av policystrategier som t ex grön- och vitböcker samt handlingsprogram⁵⁵. Kommissionens allmänna rätt att anta olika former av soft law återfinns i artikel 211 EG, där det anges att kommissionen ska lämna rekommendation eller yttranden om EG-fördraget anger det eller om kommissionen anser det nödvändigt. När det gäller utbildningsfrågor står det uttryckligen i artikel 149 EG och 150 EG att kommissionen ska anta rekommendationer för att bidra till artiklarnas mål.

Dokument av policykaraktär omfattas inte av den tvingande publiceringsregeln i artikel 254 EG. Rådet, parlamentet och kommissionen har dock kommit överens om en ökad transparens⁵⁶ som innebär att fler dokument ska publiceras i Europeiska gemenskapernas tidning (EGT). De icke-bindande dokumenten publiceras i C-delen, medan bindande dokument publiceras i L-delen. Kommissionen publicerar sina dokument i en serie med beteckningen (KOM).

Även om rådsresolutioner inte är bindande kan det utgöra ett brott mot lojalitetsprincipen i artikel 10 EG att inte följa dem. I ett avgörande från 1979 som gällde fiskeripolitiken⁵⁷ fastställde domstolen att en resolution kan konkretisera förpliktelserna på ett politikområde. Domstolen uttalar att det är särskilt viktigt att skyldigheterna uppfylls på ett område där det på grund av ännu lösa intressekonflikter visat sig omöjligt att genomföra den gemensam politik (i det här fallet bevarandet av havets biologiska resurser).

---

⁵² Landelius s. 19.

⁵³ Landelius s. 86.

⁵⁴ Landelius s. 88.

⁵⁵ Landelius s. 17.

⁵⁶ Demokrati, transparens och subsidiaritet, OJ 1993, C 329/133.

⁵⁷ Mål 141/78 Frankrike ./. Storbritannien [1979] ECR 2923.

På utbildningens område är införandet av en gemensam politik i princip uteslutet genom skrivningarna i EG-fördraget på området. Domstolens avgörande på fiskeripolitikens område visar dock på att dokument av soft law-karaktär kan ha en viktig betydelse för hur medlemsstaterna förväntas handla.

Mats Melin och Göran Schäder menar att tendensen i unionen är att användningen av soft law ökar⁵⁸. Ann-Charlotte Landelius går så långt att hon menar att ”en stor del av den EG-rättsliga normgivningen sker idag i form av soft law”⁵⁹. Den allmänna giltigheten av påståendet kan man säkert ha skilda uppfattning om. Klart är dock att inom ett sådant område som utbildningspolitiken spelar soft law en stor roll, eftersom EU:s beslutanderätt på området är begränsad.

Grön- och vitböcker beskrivs närmare nedan, medan olika handlingsprogram beskrivs i avsnittet om det politiska samarbetet på utbildningsområdet i direkt anslutning till den policyfråga de berör.

3.2.2 Den öppna samordningsmetoden

Med de högt ställda gemensamma målen inom Lissabonstrategin följde att det behövs metoder för att samordna politiken. Vid mötet i Lissabon år 2000 lanserade därför en ny metod för politisk samordning – den öppna samordningsmetoden.

Den kan beskrivas som en process där medlemsstaterna enas om gemensamma mål och verktyg för att mäta måluppfyllelsen. Verktygen, som inte är juridiskt bindande, omfattar handlingsprogram, framtagande av indikatorer, spridning av goda exempel och utvärderingar av uppnådda resultat. Målet är att genom goda exempel inspirera till en bättre lagstiftning på nationell nivå. Det ömsesidiga lärandet kan också sätta press på genomförandet av nationella reformer.

3.2.3 Grönböcker och vitböcker

En grönbok är ett debattunderlag från kommissionen på ett specifikt område. En vitbok innehåller förslag till gemenskapsåtgärder på ett visst område. Dessa är i bland resultatet av en grönbok. En vitbok innehåller en officiell sammanställning av förslag på specifika politikområden och är också ett instrument för att genomföra dem.

1993 publicerade kommissionen en grönbok om den europeiska dimensionen i utbildningen⁶⁰. Den europeiska dimensionen är ett begrepp

---

⁵⁸ Melin och Schäder s. 13.

⁵⁹ Landelius s. 9.

⁶⁰ Green Paper on the European Dimension of Education COM(93) 457, September 1993.

som har stor betydelse inom sektorsprogrammen på utbildningsområdet (se nedan). Projekt som finansieras av EU ska inte bara leda till utveckling i den eller de länder som deltar i projektet, utan även tillföra något för utbildningens utveckling på europeisk nivå.

1995 publicerades en vitbok om kunskapssamhället⁶¹. I vitboken sätts fem allmänna mål upp:

- uppmuntra till inhämtandet av ny kunskap
- föra samman utbildningen och näringslivet
- bekämpa utslagningen i skolväsendet
- kunskap i tre av gemenskapens språk
- behandla investeringar i utbildning som andra kapitalinvesteringar

De här målen går fortfarande som en röd tråd genom mycket av den policy som skapas idag.

1996 publicerades en grönbok med en genomgång av hinder för den fria rörligheten som har effekter på utbildningsområdet⁶². Fem huvudsakliga hinder tas upp:

- hinder för att arbetslösa utbildar sig i utlandet
- problem förknippade med praktikanter och volontärers rättsliga ställning
- medflyttning av stipendier och studiestöd
- skatterättslig behandling av forskarstipendier
- problem med ömsesidigt erkännande av akademiska meriter och yrkesmeriter

Delar av problematiken har funnit lösningar under de drygt åtta år som passerat sedan grönboken publicerades – det gäller till exempel arbetslösas rörlighet och medflyttning av studiestöd. Frågan om ömsesidigt erkännande av akademiska meriter och yrkesmeriter är ett av de områden som EU arbetar mest intensivt för att lösa.

Utbildningsfrågor finns också med i dokument som berör sociala frågor och även ungdomsfrågor, som till exempel vitboken från 2001 om ungdomsinsatser⁶³.

---

⁶¹ Vitbok om utbildning - lära och lära ut - på väg mot kunskapssamhället, KOM(95) 590, november 1995.

⁶² Grundutbildning - Vidareutbildning - Forskning - Hinder för rörlighet över gränserna, KOM(96) 462, oktober 1996.

⁶³ Nya insatser för Europas ungdom, KOM(2001) 681, november 2001.

3.3 Lissabonstrategin

3.3.1 Inledning

Lissabonstrategin antogs i mars 2000 vid Europeiska rådets möte i Lissabon⁶⁴. Det ambitiösa målet är att EU år 2010 ska bli:

”...världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomi med möjlighet till hållbar ekonomisk tillväxt med fler och bättre arbetstillfällen och en högre grad av social sammanhållning”.

I Lissabonstrategin betonas utbildningen som en central fråga för EU:s framtida konkurrenskraft. Det gav en grund för en vidare policyutveckling och ett närmare samarbete inom utbildningen. Det ökade samarbetet mellan utbildningsministrarna ledde till ett handlingsprogram som är den ram inom vilket av policyutvecklingen på utbildningsområdet sker. Det sker fortfarande policyutveckling utanför den egentliga Lissabonprocessen men då ofta med hänvisning till de uppsatta målen inom strategin

Den ”High Level Group” som utsetts att bevaka Lissabonprocessen, med den tidigare holländske premiärministern Wim Kok som ordförande, lämnade en rapport i november 2004⁶⁵ där gruppen konstaterade att mycket återstod för att målen till 2010 skulle kunna nås och att arbetet behövde snabbas på och koncentreras om det överhuvudtaget ska vara möjligt att nå resultat i närheten av de uppsatta målen. Rapporten ledde till att kommissionen antog ett meddelande⁶⁶ med en nystart för Lissabonprocessen. Meddelandet lades fram vid Europeiska rådets möte våren 2005. Europeiska rådet uppmanade kommissionen att lägga fram ett handlingsprogram för arbetet på gemenskapsnivå som lades fram i juli 2005⁶⁷.

I korthet kan det nya angreppssättet beskrivas som förenklat och fokuserat. Fortfarande beskrivs utbildning och kunskap som nyckelbegrepp för att Lissabonstrategins övergripande mål ska nås. Framför allt betonas behovet av investeringar på området, vikten av att EU:s nya utbildningsprogram som ska gälla från 2006 backar upp processen och att kommissionen under 2006 kommer med förslag på förenklingar vad gäller det ömsesidiga erkännandet av examina.

---

⁶⁴ Europeiska rådets möte i Lissabon den 23 och 24 mars 2000 – Ordförandeskapets slutsatser.

⁶⁵ Facing the challenge – The Lisbon strategy for growth and employment. Report from the High Level Group chaired by Wim Kok, November 2004.

⁶⁶ Communication to the Spring European Council. Working together for growth and jobs. A new start for the Lisbon Strategy. Communication from President Barroso in agreement with Vice-President Verheugen. KOM(2005) 24. 0202.2005.

⁶⁷ Meddelande från Kommissionen till Rådet och Europaparlamentet. Gemensamma insatser för tillväxt och sysselsättning: gemenskapens Lissabonprogram KOM(2005) 330 slutlig 20.07.2005.

3.3.2 Handlingsprogram för utbildningen

För att arbetet med utbildningsfrågorna inom ramen för Lissabonstrategin skulle få en struktur antog utbildningsministrarna vid sitt möte den 12 februari 2001 en rapport om gemensamma mål för utbildnings- och yrkesutbildningssystemen i Europa⁶⁸. Rapporten lades fram till Europeiska rådet i Stockholm i mars.

Vid rådets möte den 14 februari 2002 antog rådet och kommissionen ett mer detaljerat arbetsprogram, som utgår från de tre övergripande målen i rapporten från ett år tidigare⁶⁹. Arbetsprogrammet lades fram till Europeiska rådet i Barcelona i mars.

Inledningsvis konstateras i arbetsprogrammet att medlemsstaternas utbildningssystem har olika utformning. Samtidigt sätts det upp ett ambitiöst program med gemensamma mål. Dessa mål ska inspirera inriktningen på reformer i varje medlemsland. Programmet innebär en konkret tillämpning av den öppna samordningsmetoden.

Fem övergripande målsättningar ska uppnås senast 2010:

- Högsta kvalitet ska uppnås inom utbildning och Europa ska erkännas som en referens i världsklass för den kvalitet och den vikt som dess utbildningssystem och utbildningsinstitutioner står för.
- Utbildningssystemen i Europa ska sinsemellan vara tillräckligt överensstämmande för att göra det möjligt för medborgarna att flytta mellan dem och dra nytta av deras mångsidighet.
- Innehavare av utbildningsbevis, kunskaper och färdigheter som förvärvats på annat håll i EU ska kunna få dem erkända i hela unionen för arbete och vidareutbildning.
- Européer i alla åldrar ska ha tillträde till livslångt lärande.
- Europa ska stå öppet för samarbete med alla andra regioner till ömsesidig nytta, och bör bli den högst prioriterade destinationen för studerande, vetenskapsmän och forskare från andra regioner i världen.

Arbetsprogrammet är uppbyggt kring tre strategiska mål som i sin tur är uppdelade på tretton delmål och dessutom tillkommer totalt 42 centrala frågor som tas upp under de olika målen.

De strategiska målen med tillhörande delmål är följande:

---

⁶⁸ Utbildningssystemens konkreta framtidsmål, EDUC 23, 5980/01, 14 februari 2001.

⁶⁹ Detaljerat arbetsprogram för uppföljningen av målen för utbildningssystemen i Europa EDUC 27, 6365/02, 20 februari 2002.

- Bättre kvalitet och effektivitet i utbildningssystemen i EU
  - bättre utbildning för lärare och utbildare
  - att utveckla färdigheter för kunskapssamhället
  - att se till att alla får tillgång till informations- och kommunikationsteknologi (IKT)
  - ökad antagning till naturvetenskapliga och tekniska studier
  - att använda resurserna på bästa sätt

- Att underlätta tillträdet för alla till utbildningssystemen
  - att skapa en öppen inlärningsmiljö
  - att göra lärandet mer attraktivt
  - att stödja aktivt medborgarskap, lika möjligheter och social sammanhållning

- Att öppna utbildningssystemen mot omvärlden
  - att stärka kopplingen till arbetsliv, forskning och samhället i stort
  - att utveckla företagandean
  - att förbättra inläringen av främmande språk
  - ökad rörlighet och fler utbyten
  - att förstärka det europeiska samarbetet

Kommissionen understryker i ett meddelande från 2003 universitetens och andra högre utbildningsinstitutioners roll för att uppnå Lissabonagendans strategiska mål⁷⁰. Meddelandet har formen av en inbjudan till debatt där kommissionen listar frågor som handlar om hur universiteten kan delta aktivt och öppna upp sin verksamhet mot övriga samhället

3.3.3 Arbetet med programmet

I enlighet med den öppna samordningsmetoden kommer två olika verktyg att användas:

- jämförelser med stöd av indikatorer och riktmärken – kvantitativa verktyg
- utbyte av erfarenheter och inbördes utvärderingar – kvalitativa verktyg

I arbetsprogrammet definieras under vart och ett av de 13 delmålen vilka kvantitativa och kvalitativa verktyg som ska användas. För att möjliggöra det här arbetet i praktiken har arbetsgrupper bildats inom olika delar av handlingsprogrammet. Några grupper bildades redan efter Stockholmsmötet och efter att fler tillkommit fanns till slut tolv grupper med olika inriktningar.

---

⁷⁰ Meddelande från kommissionen. Universitetens roll i kunskapens Europa. KOM(2003) 58 slutlig 5.2.2003.

Alla grupperna har lämnat någon form av rapport om arbetet fram till 2003 eller 2004 och arbetet har också lett till den del gemenskapsdokument. Under hösten 2005 bestämdes att grupperna ska avsluta sitt uppdelade arbete och att en enda arbetsgrupp ska bildas⁷¹.

Eftersom en viktig komponent i den öppna samordningsmetoden utgörs av att göra jämförelser är följaktligen arbetet med att ta fram olika indikatorer ett av kärnområdena. I arbetsprogrammet föreslogs också att konkreta riktmärken skulle tas fram. Kommissionen tog fram sex riktmärken 2002⁷² och påpekade samtidigt att de inte är bindande av subsidiaritetskäl.

Rådet lämnade en lägesrapport om arbetet med referensnivåer i maj 2003⁷³. Rådet menar att referensnivåerna måste grunda sig på genomsnittliga resultat i medlemsstaterna och de anslutande länderna. Referensnivåerna ska inte fastställa nationella mål och ska heller inte föreskriva beslut som ska fattas av nationella regeringar, men nationella insatser kommer naturligtvis att bidra till att målen nås. Dessa insatser måste dock grunda sig på nationella prioriteringar.

Rådet ställer upp följande mål som nära ansluter sig till de som kommissionen tog upp i sitt meddelande från 2002, med den viktiga skillnaden att en genomsnittlig nivå inom EU avses.

- Senast år 2010 bör den genomsnittliga procentandelen unga i Europa som lämnar skolan i förtid uppgå till högst 10%.
- Antalet personer med akademisk examen i matematik, naturvetenskap och teknik inom EU bör ha ökat med minst 15% senast år 2010 samtidigt som den bristande balansen mellan kvinnor och män bör ha minskat.
- Senast år 2010 bör åtminstone 85% av 22-åringarna i EU ha genomgått gymnasieutbildning.
- Senast år 2010 bör procentandelen 15-åringar i EU som har bristande läskunnighet ha minskat med minst 20% jämfört med år 2000.
- Senast år 2010 bör den genomsnittliga nivån för livslångt lärande i EU vara minst 12,5% av den vuxna arbetsföra befolkningen (25-64 år).

---

⁷¹ Uppgift från Karin Henriksson, utbildningsråd, vid utbildnings- och kulturdepartementets konferens om förnyelse och tradition i Örebro 2005-09-16.

⁷² Meddelande från kommissionen. Europeiska riktmärken inom allmän och yrkesinriktad utbildning: uppföljning av Europeiska rådet möte i Lissabon. KOM(2002) 629 slutlig. 20.11.2002.

⁷³ Rådets slutsatser om referensnivåer för genomsnittliga resultat i Europa inom allmän utbildning och yrkesutbildning. EDUC 8981/03. Rådets möte 5-6 maj 2003.

- När det gäller investeringarna vill rådet avvakta en detaljerad analys från kommissionen innan beslut fattas om vidare åtgärder (se nedan).

Rådets rapport följdes av ett arbetspapper från kommissionen⁷⁴ där kommissionen efterlyser en legal grund för att det fortsatta arbetet med indikatorer ska få en långsiktighet. Dokumentet inkluderar en tidsplan för hur de olika arbetsgrupperna ska arbeta med indikatorer inom sina respektive områden.

I maj 2005 kom rådet med sina slutsatser om nya indikatorer på utbildningsområdet. Kommissionen uppmanas att fortsätta arbetet med indikatorer på följande områden (områdena stämmer väl överens med det som kommissionen presenterade i sitt arbetsdokument från 2004):

- investeringars effektivitet
- informations- och kommunikationsteknik
- rörlighet
- vuxenutbildning
- lärare och utbildare
- yrkesutbildning
- social delaktighet
- aktivt medborgarskap

Därutöver ska indikatorer på områdena inlärningsteknik och språkkunskaper läggas till. Rådet utesluter heller inte att fler områden kan bli relevanta. I samtliga fall ska samarbete ske med de internationella organisationer (t ex OECD och Unesco) som arbetar på samma område.

Rådet understryker återigen att användandet av indikatorer är en viktig del av Lissabonprocessen, men framhåller att medlemsstaternas ansvar för utbildningssystemen måste beaktas fullt ut och att arbetet med indikatorer inte ska medföra onödig administrativt arbete eller onödiga kostnader i medlemsstaterna.

I den rapport som kommissionen ska lämna i slutet av 2006 ska inte bara framstegen mätas mot de indikatorer som används idag, utan kommissionen har också fått i uppdrag att ompröva lämpligheten i dessa indikatorer.

3.3.4 Investeringar och effektivt resursutnyttjande

Vid sidan av mätningen av framsteg genom användningen av riktmärken utgör definitionerna kring vad som är ett effektivt utnyttjande av resurser

---

⁷⁴ Arbetsdokument från kommissionen, Nya indikatorer på utbildningsområdet SEK(2004) 1524.

och var insatser bör sättas in det viktigaste övergripande styrmedlet på vägen till de uppsatta målen.

Kommissionen utvecklar synen på utbildningsinvesteringar i ett meddelande från 2003⁷⁵. I meddelandet identifieras sex områden som prioriterade:

- investeringar för att utbilda och behålla utbildningspersonal
- investeringar i ny grundkompetens
- investeringar för att skapa möjligheter till livslångt lärande för alla
- investeringar i IKT
- investeringar i social integration och ett aktivt medborgarskap
- investeringar i vägledning och rådgivning

Arbetsgruppen inom området har tagit fram ett omfattande förslag på verktyg för effektiv resursutnyttjande.⁷⁶ Rådet kommer att fatta beslut på området efter att ha fått analyser från kommissionen⁷⁷, men något sådant beslut har ännu inte fattats (november 2005).

3.3.5 Fri rörlighet och mobilitet

Eftersom den fria rörligheten är en av de grundläggande friheterna enligt EG-fördraget, tas mobilitet upp som ett viktigt mål inom utbildningssektorn i flera dokument inom Lissabonprocessen.

I december 2000 antog rådet en resolution om handlingsplan för rörlighet som senare antogs av Europeiska rådet i Nice.⁷⁸ Åtgärder som föreslås är till exempel att:

- rättsliga och administrativa hinder ska avlägsnas
- språkliga och kulturella hinder ska minskas
- utarbetande av system för finansiellt stöd till rörlighet ska främjas
- ett europeiskt samarbetsområde för kvalifikationer ska främjas
- möjligheten för studerande att åtnjuta bidragsåtgärder (förutom ersättning inom det sociala trygghetssystemet) ska undersökas
- ett system för gemensam information om möjlighet till allmän och yrkesinriktad utbildning

2001 utfärdade Europaparlamentet och rådet en rekommendation om rörlighet på utbildningsområdet inklusive volontärer⁷⁹ och 2002 kom

---

⁷⁵ Meddelande från kommissionen. Effektiva utbildningsinvesteringar – en nödvändighet för EU KOM(2002) 779 slutlig 10.01.2003.

⁷⁶ <http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/besttool.pdf>

⁷⁷ Rådets slutsatser om referensnivåer för genomsnittliga resultat i Europa inom allmän utbildning och yrkesutbildning. EDUC 8981/03. Rådets möte 5-6 maj 2003.

⁷⁸ EGT C 371, 23.12.2000, s.4.

⁷⁹ Europaparlamentets och rådets rekommendation av den 10 juli 2001 om rörlighet för studerande, personer som genomgår yrkesinriktad utbildning, volontärer, lärare och utbildare (2001/613/EG) EGT L 215 s 30.

kommissionens handlingsplan för kompetens och rörlighet⁸⁰.

Handlingsplanen syftar till ökad rörlighet för arbetstagare, men en stor del av de föreslagna insatserna handlar om satsningar på utbildning, både vad gäller tillgång till utbildning, fortbildning, livslångt lärande och erkännande av meriter, såväl formella som icke-formella och informella.

I en uppföljningsrapport av rådets och Europaparlamentets meddelande om rörlighet⁸¹ konstaterar kommissionen att några viktiga förbättringar skett på området framför allt inom ramen för Europeiska gemenskapens system för överföring av studiemeriter (ECTS), men att rörligheten för personer inom den yrkesinriktade utbildningen släpar efter, även om vissa framsteg inom Europass-samarbetet har gjorts (Europass beskrivs närmare i avsnittet om Köpenhamnsprocessen). En integrerad modell för all rörlighet inom utbildningsområdet förespråkas. Kommissionen anser att det krävs insatser för att öka mobiliteten inom två grupper: lärar- och utbildargruppen samt studenter inom yrkesutbildning.

Till sin rapport från 2004⁸² bifogar arbetsgruppen om mobilitet ett förslag till ”Quality Charter for mobility”⁸³ där gruppen påpekar att följande tio punkter bör beaktas för att ett studieutbyte ska bli av hög kvalitet:

- training/study plan
- enhancement of the participant’s line of study or occupation
- recognition and transparency
- preparation
- linguistic preparation and assistance
- role of the mentor
- adequate logistical assistance
- debriefing and evaluation
- assistance with re-integration
- clear definition of commitments and responsibilities

Inom varje område ges exempel på lyckade insatser i enskilda medlemsstater eller inom EU i stort. Sveriges utbytesprogram Interpraktik för unga arbetslösa framhålls som ett bra exempel på hur en god förberedelse avsevärt kan minska avhoppet från ett utbytesprogram.

---

⁸⁰ Meddelande från kommissionen av den 13 februari 2002 till rådet, Europaparlamentet, Ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Kommissionens handlingsplan för kompetens och rörlighet KOM(2002) 72 slutlig.

⁸¹ Rapport från kommissionen till rådet, Europaparlamentet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén. Rapport om uppföljningen av Europaparlamentets och rådets rekommendation av den 10 juli 2001 om rörlighet för studerande, personer som genomgår yrkesinriktad utbildning, volontärer, lärare och utbildare KOM(2004) 21 slutlig 23.01.2004.

⁸² (<http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/mob2004.pdf>)

⁸³ (<http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/mobcharter.pdf>)

3.3.6 Rapportering och framåtskridande

Kommissionen lämnade i november 2003 en rapport med efterlysningar på snabba reformer för att Lissabonstrategin ska lyckas⁸⁴. Meddelandet utgjorde kommissionens bidrag till den rapport som rådet och kommissionen gemensamt lade fram till Europeiska rådets vårmöte 2004. I rapporten uttalar rådet och kommissionen att man står fast vid de ambitiösa målen i sitt arbetsprogram och pekar på att man till exempel lyckats enas om gemensamma referenspunkter eller riktmärken på fem viktiga områden (se ovan).

Utbildningen pekas ut som ett av de viktigaste områdena för Lissabonstrategin och samtidigt betonas att det är synergin mellan utbildningsområdet och andra områden som sysselsättning och forskning och innovation som måste stärkas

De mätningar som har gjorts sedan handlingsprogrammet antogs visar att en ökning av reformtakten måste ske. Det är nu halvtid för programmet och för att målen ska kunna nås anser rådet och kommissionen därför att ansträngningar bör ske omedelbart inom tre områden:

- fokusera reformer och investeringar inom det kunskapsbaserade samhällets nyckelområden
- göra livslångt lärande till en konkret verklighet
- skapa ett utbildnings Europa

Inom varje område görs en genomgång av olika åtgärder som är väsentliga på nationell nivå samt vilka åtgärder som är möjliga på gemenskapsnivå. På gemenskapsnivå handlar det till exempel om att strukturfonderna, Europeiska investeringsbankens medel och annan gemenskapsfinansiering ska användas till att utveckla humankapitalet.

Medlemsstaterna uppmanas att öka sina offentliga investeringar på nyckelområden genom att till exempel omfördela resurser till utbildning. Andra uppmaningar till medlemsstaterna inkluderar att genomföra åtgärder för att göra läraryrket attraktivare och att öka satsningar på att genomföra strategier för livslångt lärande.

Reformtakten på utbildningsområdet bör öka och handlingsprogrammet ”Utbildning 2010” bör beaktas vid utformningen av nationell politik i medlemsstaterna. Rapporter om framsteg kommer att publiceras vartannat år för att processen ska kunna följas upp regelbundet. Rapporteringen ska, när det är möjligt samordnas med rapportering kring sysselsättning och social integration.

---

⁸⁴ Meddelande från kommissionen. ”Utbildning 2010” - snabba reformer krävs om Lissabonstrategin ska lyckas. KOM(2003) 685 slutlig 11.11.2003.

I början av 2005 publicerade kommissionen en omfattande rapport med mätningar av hur långt EU som helhet och de olika medlemsstaterna kommit i sitt arbete på utbildningsområdet⁸⁵. Allmänt konstateras att nästan inga framsteg har gjorts vare sig vad gäller ett ökat deltagande i det livslånga lärandet eller en minskning av andelen elever med dåliga studieresultat. Vissa framsteg har gjorts i fråga om hur många elever som avslutar gymnasieutbildningen och en viss minskning av andelen elever som lämnar skolan i förtid har också skett. Målet att en större andel elever ska välja teknik, matematik och naturvetenskap inom den högre utbildningen kommer förmodligen att uppnås redan under 2005.

3.3.7 Sveriges redovisning av måluppfyllelsen

En svensk redovisning av arbetet inom Lissabonmålen gjordes år 2005⁸⁶ men den är närmast en diskussion kring kopplingen mellan svensk utbildningspolitik och de gemensamma europeiska målen och utgår inte tydligt från de strategiska målen. Intressanta slutsatser från jämförelsen återfinns i slutanalysen av den här uppsatsen. Sverige gjorde däremot 2003 en mer regelrätt mätning av den nationella statusen inom de tre strategiska målen⁸⁷.

Mål 1: bättre kvalitet och effektivitet i utbildningssystemen

Sverige står inför stora pensionsavgångar samtidigt som läraryrket minskar i popularitet. Den nya svenska lärarutbildningen har tillskapats för att förbättra kvaliteten och för att öka läraryrkets attraktivitet.

Internationella studier visar att svenska elever generellt sett har bra grundläggande kunskaper. I rapporten konstateras dock att läsfärdigheten är dålig i vissa grupper, framför allt pojkar, varav många har utländsk bakgrund och att därför särskilda, riktade insatser behöver genomföras.

Vad gäller antalet elever som väljer naturvetenskaplig och teknisk utbildning, ligger Sverige internationellt sett bra till och tillgången till IKT i skolan är hög, men undersökningar visar att svenska lärare inte använder den nya tekniken i lika hög grad som kollegor i andra länder. Inga förslag på lösningar till frågan ges dock i rapporten.

Decentraliseringen av utbildningssystemet bedöms i huvudsak som positivt, eftersom de lokala och regionala behoven blir styrande vid fördelningen av resurser. En stärkt statlig kvalitetskontroll har införts med årliga kvalitetsrapporter. Det konstateras att resultaten i internationella mätningar

---

⁸⁵ Commission Staff Working Paper. Progress towards the Lisbon objectives in education and training 2005 Report. SEC (2005) 419. 22.3.2005.

⁸⁶ Rapport till EU-kommissionen: Utbildningssamarbetet inom Lissabonstrategin, mot målen för 2010.

⁸⁷ Utbildningen i Europa – en rapport om utbildningen i Sverige och de gemensamma europeiska målen, Utbildningsdepartementets skriftserie nr 6.

inte alltid ligger i nivå med de investeringar som görs, men att skolan har vidare målsättningar än att eleverna ska prestera väl i kunskapstester.

Ett problemområde som pekas ut är att Sverige har en hög nybörjarålder i högskolan jämfört med övriga Europa och att detta leder till ett senare inträde på arbetsmarknaden.

Mål 2: att underlätta inträdet för alla till utbildningssystemen

Internationellt sett har Sverige både en hög tillgänglighet och ett högt deltagande i såväl formell som icke-formell utbildning, men andelen ungdom i åldern 16-24 år som varken deltar i utbildning eller arbetar har ökat.

Den sociala bakgrunden spelar stor roll för valet av utbildning. Skillnader mellan pojkar och flickor är högre i Sverige, liksom i övriga nordiska länder, än i resten av Europa. Trots det är Sverige ett av de länder där elevernas sociala bakgrund slår igenom minst i prestationer i läskunnighet.

Mål 3: att öppna utbildningssystemen mot omvärlden

Samverkan med arbetslivet fungerar bäst på högskoleområdet, medan arbetslivssamverkan i grundskolan och gymnasieskolan inte är lika utvecklade.

På språksidan är kunskaperna i engelska mycket goda, men många elever väljer bort övriga språk. Trots det har andelen elever med grundläggande kunskaper i övriga språk ökat.

Högskoleverket har en väl fungerande metodik för erkännandet av utländska examina och förutsättningarna för rörlighet inom utbildningen är goda tack vare det svenska studiemedelssystemet. Inom EU:s utbildningsprogram Erasmus är dock de inresande till Sverige fler än de som reser ut.

3.4 Bolognaprocessen

3.4.1 Bakgrund

Bolognadeklarationen skrevs under den 19 juni 1999 av utbildningsministrarna i 29 länder i Europa, inklusive den svenska utbildningsministern. Sedan dess har ytterligare länder anslutit sig och efter det senaste mötet i Bergen har totalt 45 länder skrivit under deklARATIONEN. Deklarationen är inte folkrättsligt bindande.

En viktig grund för arbetet med Bolognadeklarationen är Lissabonkonventionen om erkännande av examensbevis inom den högre utbildningen från 1997. Konventionen är den senaste i raden (och som också ersätter tidigare konventioner på området) som Unesco och Europarådet arbetat fram för högre utbildning i Europa. Principen i konventionen är att

all högre utbildning ska erkännas ömsesidigt. Det är bara om det finns stora och betydelsefulla skillnader mellan utbildningarna som ett land kan neka att erkänna en utbildning. Konventionen är folkrättsligt bindande.

Trots att Bolognaprocessen inte är ett renodlat EU-instrument tar ändå Europeiska kommissionen upp den som ett av de viktigaste framstegen inom policyutvecklingen på utbildningsområdet för unionen. Intentionerna bakom processen stämmer väl överens med Lissabonprocessen⁸⁸. EU tar också mycket aktiv del i processen. Några av EU:s initiativ på området beskrivs nedan.

3.4.2 Bolognadeklarationens mål

Bolognadeklarationens huvudmål är att länderna som undertecknat deklARATIONEN ska ha skapat ett gemensamt europeiskt område för högre utbildning, the European Higher Education Area, EHEA, till år 2010.

De tre övergripande målen för att uppnå EHEA är att främja:

- rörligheten
- anställningsbarheten
- Europas konkurrenskraft och attraktionskraft inom utbildningen

De här övergripande målen kompletteras i deklARATIONEN med sex operativa mål:

- ett system med tydliga och jämförbara akademiska examina, där bland annat en bilaga till examensbeviset ska införas
- ett system med två nivåer inom den högre utbildningen
- ett poängsystem som underlättar studenternas rörlighet av samma sort som ECTS inom EU
- ett undanröjande av hinder för den fria rörligheten inte bara för studenter, utan även lärare, forskare och administrativ personal på universitet och högskolor
- ett ökat samarbete inom frågor som rör kvalitetssäkring
- en utveckling av den europeiska dimensionen inom utbildningen

3.4.3 Pragkommunikén

Det första uppföljningsmötet av Bolognaprocessen hölls i Prag 2001. Eftersom Sverige vid tiden för mötet var EU:s ordförandeland leddes mötet av den svenske utbildningsministern. Resultatet av mötet blev Pragkommunikén⁸⁹ som lägger till vikten av det livslånga lärandet. Den

---

⁸⁸ http://www.europa.eu.int/comm/education/policies/educ/bologna/bologna_en.html#.

⁸⁹ Towards the European Education Higher Area. Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education in Prague on May 19th 2001.

europiska högre utbildningen ska göras internationellt attraktiv. Kvalitetsarbetet betonas ytterligare och man enades om en procedur där länderna erkänner varandras kvalitetssäkringssystem. Ett annat viktigt resultat var att studentinflytandet ska bli större i processen och att den sociala dimensionen ska beaktas i processen.

Ett system med en förberedelsegrupp och en uppföljningsgrupp som ska arbeta mellan mötena infördes. Seminarier ska hållas mellan uppföljningsmötena.

3.4.4 Berlinkommunikén

2003 hölls ett uppföljningsmöte i Berlin. Resultaten av mötet redovisas i Berlinkommunikén⁹⁰. För att intensiviera processen, något ministrarna ansåg var nödvändigt, kom man överens om tre prioriterade delmål fram till nästa uppföljningsmöte.

De tre delmålen är:

- kvalitetssäkring av högre utbildning
- erkännande av examina och studieperioder
- införande av Bologna-deklarationens två cykler

För att underlätta rörligheten kom man överens om att varje land ska se till att de nationella studiestöden kan tas med vid studier i ett annat land.

Vid Berlinmötet beslutades också att forskarutbildningen ska tas med i processen som en tredje cykel. European Higher Education Area ska knytas närmare European Research Area, ERA (se nedan om forskningspolitiken).

3.4.5 Bergenkommunikén

I Bergen i maj 2005 hölls den tredje uppföljningskonferensen inom Bologna-processen. Mötet resulterade i Bergenkommunikén⁹¹.

Bergenkommunikén innehåller inga större nyheter jämfört med tidigare dokument. Uppföljningsgruppen får i uppdrag att undersöka kvalitetsarbetet och införandet av de numera tre cyklerna. Man lägger också till vikten av att det skapas möjligheter till flexibla studier på högre nivå. Det inkluderar även att tillse att det finns möjligheter att få tidigare studier erkända. Nästa uppföljningsmöte kommer att hållas i London år 2007.

---

⁹⁰ Realising the European Education Higher Area. Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003.

⁹¹ The European Higher Education Area – Achieving the Goals. Communiqué of the Conference of European Ministers of Responsible for Higher Education, Bergen 19-20 May 2005.

3.4.6 EU-initiativ om erkännandet av meriter

Som nämnt ovan stämmer Bolognaprocessen väl överens med de mål EU fastlagt i Lissabonagendan. Samtliga EU-länder har anslutit sig till Bolognaprocessen och kommissionen har en representant i The Bologna Board och deltar med representanter i uppföljningsarbetet av processen.

EU stödjer arbetet med att införa ett ramverk med tre examensnivåer, bland annat genom ett stort universitetsprojekt där 135 universitet gör jämförande studier av ett utvalt antal universitetsämnen.

European Network of Information Centres (ENIC) och National Academic Recognition Information Centres (NARIC) arbetar tätt tillsammans och har till exempel antagit en gemensam deklARATION för genomförandet av Bolognaprocessen⁹². NARIC, skapades redan 1984 på initiativ av kommissionen för att underlätta erkännandet av akademiska examina och perioder av studier genomförda i ett annat land. Nätverket utgör sedan 1987 en del av EU-programmet Sokrates⁹³. Högskoleverket är svenskt NARIC-kontor.

Europarådet och UNESCO har tillsammans skapat ENIC. ENIC övervakar efterföljelsen av konventionen om erkännandet av kvalifikationer inom den högre utbildningen⁹⁴, men arbetar även med policyutveckling på utbildningsområdet i allmänhet.

European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS) tillkom 1989 som en del av programmet Sokrates⁹⁵. Det är ett system för att kunna jämföra studier genomförda vid olika europeiska universitet, men också för studenter ska kunna överföra studier genomförda vid ett europeiskt universitet till ett annat. Bolognaprocessens arbete med jämförande studier inspireras av ECTS.

European network for quality assurance in higher education (ENQA) arbetar med kvalitetssäkring och kommissionen lade under 2004 fram ett förslag till en rekommendation avseende ett utökat europeiskt samarbete om kvalitetssäkring av den högre utbildningen⁹⁶. Ekonomiska och sociala kommittén har kommit med synpunkter och parlamentet förväntas lämna sina synpunkter under hösten 2005. Även inom det livslånga lärandet sker

---

⁹² <http://www.enic-naric.net/documents/StrasbourgStatement2004.en.pdf>

⁹³ Senaste beslut under "Observation och förnyelse" i annexet till Europaparlamentets och rådets beslut nr 53/2000/EG för Sokrates.

⁹⁴ Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region, CETS No.: 165 Lissabon, 11/04/1997.

⁹⁵ Senaste beslut under "Action 2.1 European interuniversity cooperation" i annexet till Europaparlamentets och rådets beslut nr 53/2000/EG för Sokrates.

⁹⁶ Proposal for a Recommendation of the Council and of the European Parliament on further cooperation in quality assurance in higher education. COM(2004) 642 Final.

ett arbete med kvalitetsindikatorer. Det senaste dokumentet som har tagits fram på området är ett arbetsdokument från kommission⁹⁷.

EU:s program på utbildningsområdet som finansierar transnationella pilotprojekt utgör ett instrument för implementeringen av deklarationens mål. Även för länder utanför EU finns möjlighet till EU-stöd. Inom programmen Tempus-Cards och Tempus-Tacis (se avsnittet om EU:s utbildningsprogram) erbjuder kommissionen möjlighet till stöd för dem som vill genomföra reformer som understödjer Bolognaprocessen

I april 2005, inför mötet i Bergen, publicerade kommissionen en rapport⁹⁸ som visar hur EU stödjer arbetet med de tre prioriterade områden som beslutades i Berlin.

3.5 Köpenhamnsprocessen

3.5.1 Inledning

Initiativet till Köpenhamnsprocessen togs i oktober 2001 och speglar Bolognaprocessen för yrkesutbildningens del. Skillnaden är att processen sker helt inom ramen för EU, även om länder utanför EU har inbjudits att delta i processen.

I november 2002 antogs rådets resolution om främjande av ett närmare europeiskt samarbete i fråga om yrkesutbildningen⁹⁹. Den ger ett mandat till det fortsatta arbetet som tidigare benämndes Brüggeprocessen. Åtgärder som bör prioriteras enligt resolutionen är:

- förstärka den europeiska dimensionen
- öppenhet, information och vägledning
- erkännande av kompetens och kvalifikationer
- kvalitetsgaranti

Samtidigt som rådets resolution om ett närmare samarbete på yrkesområdet antog utbildningsministrar från 31 länder och i november 2002 den så kallade Köpenhamnsdeklarationen¹⁰⁰. Även arbetsmarknadens parter deltog vid mötet. I deklarationen görs i huvudsak samma prioriteringar som i rådets resolution.

---

⁹⁷ Commission staff working document. Towards a European qualifications framework for recognition of Lifelong learning. SEC(2005) 957. 8.7.2005.

⁹⁸ From Berlin to Bergen. The EU contribution. Progress Report 7 April 2005.

⁹⁹ Rådets resolution av den 19 december 2002 om ett främjande av ett närmare europeiskt samarbete i fråga om yrkesutbildning EGT C 13, 18.1.2003, s. 2.

¹⁰⁰ Declaration of the European Ministers of Vocational Education and Training and the European Commission, convened in Copenhagen on 29 and 30 November 2002, on enhanced European cooperation in vocational education and Training.

Långsiktiga mål inom yrkesutbildningen är att hitta ett system liknande det som finns inom ECTS på högskole- och universitetsnivå samt att utveckla ett gemensamt valideringssystem för icke-formellt och informellt lärande. Rådet har lagt fram ett utkast till gemensamma principer för validering av icke-formellt och informellt lärande¹⁰¹.

Ett konkret resultat av processen är inrättandet av Europass¹⁰². Europass var från början ett dokument som skulle underlätta för ungdomar i yrkesutbildning att få praktikperioder i Europa godkända inom utbildningen. Det har sedan utvecklats till att omfatta flera olika dokument. Syftet är att skapa en tydlighet i kvalifikationer och meriter. Följande fem dokument omfattas:

- Europass – CV (sammanfattning av kvalifikationer och meriter)
- Europass – Rörlighet (perioder av lärande i ett annat land)
- Europass – Tillägg till examensbevis (resultat i högre utbildning)
- Europass – Språkportfölj (språkliga färdigheter)
- Europass – Tillägg till utbildningsbevis (meriter och kvalifikationer som motsvarar ett yrkesutbildningsbevis)

3.5.2 Maastrichtkommunikén

Köpenhamnsprocessen reviderades genom Maastrichtkommunikén¹⁰³ i december 2004. Inledningsvis konstaterade att fler konkreta mål uppnåtts, bland annat genom Europass och den starkare kopplingen mellan yrkesutbildningen och det livslånga lärandet. Köpenhamnsprocessen har också bidragit till att synliggöra yrkesutbildningen inom ramen för Lissabonprocessen.

I kommunikén understryks vikten av reformer och investeringar inom följande områden:

- öka yrkesutbildningens attraktivitet med målet att öka deltagandet i utbildning
- öka yrkesutbildningens kvalitet för att öka den europeiska yrkesutbildningens globala konkurrenskraft
- knyta yrkesutbildningen närmare arbetsmarknadens behov
- öka fokus på behoven för dem med den lägsta kunskapsnivån och andra eftersatta grupper i samhället med hänsyn till den sociala

---

¹⁰¹ Utkast till slutsatser från rådet och företrädarna för medlemsstaterna, församlade i rådet, om gemensamma europeiska principer för identifiering och validering av icke-formellt och informellt lärande. EDUC 118. 9600/04, 18.5.2004.

¹⁰² Europaparlamentets och rådets beslut nr 2241/2004/EG av den 15 december 2004 om en enhetlig gemenskapsram för tydlighet i kvalifikationer och meriter (Europass). EGT L 390, 31.12.2004 s. 6.

¹⁰³ Maastricht Communiqué on the Future Priorities of Enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training (VET) (Review of the Copenhagen Declaration of 30 November 2004), 14 December 2004.

sammanhållningen och för att öka deltagande i arbetsmarknaden för de här grupperna

För att målen ska kunna nås bryts de ner till konkreta prioriterade mål på såväl nationell som gemenskapsnivå. På nationell nivå nämns till exempel att gemenskapsinstrument som Europass ska användas men även att medel inom Europeiska socialfonden bör användas för att förbättra yrkesutbildningen på nationell nivå.

På gemenskapsnivå ska ett öppet och flexibelt gemensamt ramverk för yrkesutbildningskvalifikationer utvecklas. Ett system liknande ECTS som finns på den högre utbildningen ska utvecklas även på yrkesutbildningsområdet. Processen kommer att följas upp och rapporteras inom ramen för Lissabonprocessens detaljerade utbildningsprogram och Cedefop och ETF får fortsatt uppdrag att stödja arbetet med processen.

Som ett steg i processen lanserade kommissionen vid utbildningsministrarnas möte i London den 12 juli 2005 en konsultation om kvalifikationer inom yrkesutbildningen, European Qualifications Framework, EQF. De länder som har anslutit sig till de gemensamma utbildningsmålen 2010, arbetsmarknadens parter, intresseorganisation och andra intressenter kommer att konsulteras fram till december 2005 och det insamlade materialet kommer att ligga till grund för ett förslag för ett europeiskt ramverk för kvalifikationer. Det livslånga lärandet betonas starkt i materialet.

3.5.3 Köpenhamnsdeklarationen och Lissabonprocessen

Köpenhamnsprocessen har målsättningar som stämmer väl överens med Lissabonmålen. En ökad rörlighet underlättas av att kvalifikationer lättare kan värderas och överföras mellan medlemsstaterna. En värdering av lärande, såväl formellt som informellt och icke-formellt kan också vara ett bidrag till att öka Europas konkurrenskraft. I sin resolution om främjande av ett närmare europeiskt samarbete i fråga om yrkesutbildningen hänvisar rådet till att samarbetet bör grunda sig på 2010-målet och ske i enlighet med det detaljerade programmet för utbildningen inom Lissabonmålen.

3.6 Det livslånga lärandet

3.6.1 Inledning

Det livslånga lärande definieras av kommissionen som ”all inlärningsverksamhet som företas under livets gång och som syftar till att

förbättra kunskaper, färdigheter och kvalifikationer ur ett personligt, medborgerligt, socialt eller sysselsättningsrelaterat perspektiv”¹⁰⁴

Ytterligare viktiga komponenter är att formell, icke-formell och informell utbildning omfattas av det livslånga lärandet. Ambitionen ska också vara att sätta den lärande i centrum och att tillgången till utbildning bygger på lika rättigheter för alla.

1996 var utnämnt till Europeiska året för det livslånga lärandet¹⁰⁵. Erfarenheterna från året ledde fram till att rådet tog fram den första strategin för livslångt lärande¹⁰⁶.

1997 höll Europeiska rådet ett extra möte i Luxembourg om sysselsättning. Rådet uttalade då att det livslånga lärandet utgör ett viktigt bidrag till medlemsstaternas sysselsättningspolitik för att förbättra anställbarheten. Det livslånga lärandet är idag ledstjärnan i det arbetsprogram som togs fram för utbildningssystemens bidrag till Lissabonprocessen.

3.6.2 Kommissionens meddelande om livslångt lärande

År 2000 publicerade kommissionen ett memorandum om det livslånga lärandet¹⁰⁷. På dokumentets publicering följde en omfattande konsultation¹⁰⁸ som ledde fram till en kommissionsskrift från 2001 om hur det livslånga lärandet ska bli en realitet i Europa¹⁰⁹. Dokumentet är ett nyckeldokument på området.

---

¹⁰⁴ Communication from the Commission. Making a European Area of Lifelong Learning a Reality. COM(2001) 678 Final, aktuellt citat återfinns på s 9.

¹⁰⁵ 95/431/EC Decision No 2493/95/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 1995 establishing 1996 as the European year of Lifelong Learning.

¹⁰⁶ Council conclusions of 20 December 1996 on a strategy for Lifelong Learning, OJ C7/1997.

¹⁰⁷ Commission Staff Working Paper. Memorandum on Life Long Learning. SEC(2000). 30.10.2000.

¹⁰⁸ Se till exempel Summary and Analysis of the feedback from the member states and EEA countries as part of the Consultation on the Commission’s Memorandum on Lifelong Learning, November 2001

http://europa.eu.int/comm/education/policies/lll/life/communication/cedefop_en.pdf och

Summary and Analysis of the feedback from the candidate countries as part of the Consultation on the Commission’s Memorandum on Lifelong Learning, November 2001

http://europa.eu.int/comm/education/policies/lll/life/communication/etf_en.pdf samt

Feedback from European Social Partners as part of the Consultation on the Commission’s Memorandum on Lifelong Learning, November 2001

http://europa.eu.int/comm/education/policies/lll/life/communication/social_partners_en.pdf

och Summary and Analysis of the feedback from Civil Society as part of the Consultation on the Commission’s Memorandum on Lifelong Learning, November 2001

http://europa.eu.int/comm/education/policies/lll/life/communication/ngo_en.pdf

¹⁰⁹ Communication from the Commission. Making a European Area of Lifelong Learning a Reality. COM(2001) 678 Final.

I kommissionens meddelande från 2001 definieras sex centrala byggstenar för arbetet med det livslånga lärandet:

- arbeta i partnerskap inom allt slags lärande
- insikt i efterfrågan på lärande
- lämpliga resurser
- underlätta tillträdet och möjligheten till lärande
- skapa en lärandekultur
- sträva efter högsta kvalitet

Kommissionen räknar upp sex prioriterade insatser för det livslånga lärandet:

- att värdesätta lärandet
- informations- samt studie- och yrkesvägledning
- att investera tid och pengar i lärande
- att sammanföra de lärande och möjligheter till lärande
- grundläggande färdigheter
- innovativa undervisningsmetoder

Eurydice och Cedefop publicerade i maj 2001 en omfattande gemensam studie av det livslånga lärandet i varje medlemsstat¹¹⁰. Trots väldigt olika angreppspunkter och nivå på insatserna i medlemsstaterna kommer rapporten fram till vissa gemensamma trender. Vikten av grundläggande färdigheter uppmärksammas i allt fler länder och partnerskap mellan olika institutioner, myndigheter, företag och arbetsmarknadens parter förekommer i allt högre utsträckning på området.

Rapporten tar också upp hur man vid konferensen i Eskilstuna om vuxnas lärande under det svenska ordförandeskapet våren 2001 underströk vikten av att avsätta tillräckliga resurser till missgynnade grupper. Om de här grupperna inte uppmärksammas riskerar gapet mellan olika grupper att öka ännu mer och för att nå dem kan det vara viktigt att hitta nya vägar till att understödja informellt och icke-formellt lärande och att låta lärandet ta plats på andra platser än i traditionell undervisningsmiljö. Kunskapslyftet i Sverige tas upp som ett lyckat exempel¹¹¹. Det livslånga lärandets viktiga roll för att uppnå Lissabonmålen understryks också i rapportens slutsatser.

3.6.3 Rådets resolution om livslångt lärande

I juni 2002 antog Rådet en resolution om det livslånga lärandet¹¹². I resolutionen uppmanas medlemsstaterna att:

---

¹¹⁰ National Actions to implement Life Long Learning in Europe, D/2001/4008/12.

¹¹¹ National Actions to implement Life Long Learning in Europe, D/2001/4008/12, s. 40-41.

¹¹² Council Resolution of June 27 2002 on Life Long Learning (2002/C 163/01 EGT C 163 13.07.2002, p.2.

- utveckla enhetliga strategier som återspeglar kommissionens meddelande
- i samverkan med Europeiska sysselsättningsstrategin mobilisera de resurser som krävs genom att bl a sätta upp mål för investeringar, stimulera privata investeringar, använda tillgängliga EU-medel, inklusive EIB, mer målinriktat
- främja lärandet på arbetsplatsen
- förbättra lärarutbildningen
- uppmuntra samarbete för godkännande av resultatet av olika former av lärande
- samla vägledning och rådgivning
- utveckla strategier för särskilda målgrupper som har låg nivå på grundläggande färdigheter
- öka det aktiva deltagandet i det livslånga lärandet, inklusive ungdomar

I samma resolution uppmanas kommissionen att:

- i samarbete med rådet samordna åtgärderna i kommissionens meddelande (se ovan) och andra EU-instrument för utbildningen med sysselsättningsstrategin
- inrätta en databas över god praxis på området
- med utgångspunkt i Bolognaprocessen skapa en ram för ömsesidigt erkännande och att göra samma sak vad gäller yrkesutbildningen
- främja informations- och vägledning för särskilda målgrupper
- främja kandidatländernas deltagande
- stärka samarbetet med relevanta internationella organisationer
- sammansätta en lägesrapport om uppföljningen av meddelandet senast inför rådets möte våren 2004

I slutet av 2003 publicerades den första uppföljningen¹¹³ av rådets resolution. Rapporten bygger på en undersökning gjord i EU:s medlemsstater, inklusive EES-medlemmarna. En separat rapport sammanställdes för de länder som snart skulle tillhöra EU samt de länder som är kandidater för ett senare tillträde¹¹⁴.

Ett frågeformulär som utgår från de sex byggstenarna i kommissionens meddelande låg till grund för de båda rapporterna. Ett problem för sammanställningen var att medlemsstaterna redovisat i väldigt olika omfattning. De flesta har lämnat rapporter på ett tjugotal sidor, men spännvidden är ändå väldigt stor. Sverige har lämnat en relativt anmält hållen rapport omfattande åtta sidor, medan till exempel Tysklands och

¹¹³ Implementing life long learning strategies in Europe: Progress report on the follow-up to the Council resolution of 2002. 17.12.2003.

¹¹⁴ Implementing life long learning strategies in Europe: Progress report on the follow-up to the 2002 Council resolution. Accessing and Candidate Countries. 17.12.2003.

Italiens rapporter är mycket detaljerade. Kommissionen lyckas ändå presentera några allmänna iakttagelser.

Först konstateras att på gemenskapsnivå utgör numera R3L-initiativet, som tillkom genom en specialutlysning 2002¹¹⁵, ett nätverk för utbyte av erfarenheter och best practice. 120 regioner i Europa med stor geografisk spridning deltar i nätverket.

Internetportalen Portal on Learning Opportunities throughout the European Space (Ploteus)¹¹⁶ kom igång i mars 2003 och är ett svar på den uppmaning kommissionen fått av rådet att starta en gemensam plattform för information om möjligheter till studier och arbete över hela Europa.

När det gäller medlemsstaternas arbete gör kommissionen iakttagelsen att de befinner sig på relativt olika nivåer i arbetet med strategier och handlingsplaner för livslångt lärande. Samtliga länder har dock accepterat begreppet som sådant. Det finns i princip ingen nationell lagstiftning på området utan utvecklingen sker genom användandet av olika slags policydokument. Vissa länder har ett relativt stort försprång, vilket gör att ytterligare satsningar på erfarenhetsöverföring bör göras. Gemensamt för många medlemsstater är att de ser ett behov av samordning av regional och nationell nivå men också mellan myndigheter, arbetsmarknadens parter och det civila samhället.

3.6.4 Framtagandet av indikatorer

En arbetsgrupp inom Eurostat - Task Force on Measuring Life Long Learning (TFMLLL) lade fram en rapport i februari 2001¹¹⁷. Rapporten behandlar möjliga vägar att mäta det livslånga lärandet och är väldigt teknisk och lämnar heller inget slutligt förslag på hur en mätning kan se ut. Det konstateras att det är ett komplext begrepp som innehåller många olika komponenter. En undersökning bör göras av hur de mätningar som görs idag kan användas vid mätningen av det livslånga lärandet. En rapport om vuxenutbildningen i Europa är också ett bra första steg.

I november 2001 gjorde kommissionen ett tillägg till sitt meddelande om det livslånga lärandet som handlade om indikatorer och mätmetoder¹¹⁸. Inte heller kommissionen kommer fram till slutliga mätindikatorer på alla olika prioriterade områden. Även inom ramen för EU:s forskningsprogram ske forskning på området (se nedan under avsnittet om EU:s forskningspolitik).

---

¹¹⁵ 2002/C 174/06. 20.7.2002 för att stötta så kallade regionala nätverk för det livslånga lärandet – Regional Networks for Life Long Learning (R3Ls).

¹¹⁶ <http://europa.eu.int/ploteus/portal/>

¹¹⁷ Report of the Eurostat Task Force on Life Long Learning, February 2001.

¹¹⁸ Commission Staff Working Document. Lifelong learning practice and indicators SEC(2001)1939. 28.11.2001.

Som nämnt ovan har rådet lagt fram ett förslag till gemensamma principer för validering av icke-formellt och informellt lärande¹¹⁹.

3.6.5 Det livslånga lärandet och Lissabonprocessen

Det livslånga lärandet är en viktig komponent i Lissabonprocessen. Målen och resultaten redovisas idag integrerat vid uppföljningar av arbetsprogrammet som löper fram till 2010.

Det har inte funnits någon särskild arbetsgrupp inom Lissabonprocessen för det livslånga lärandet, men det är som tidigare nämnt en fråga som ska genomsyra allt arbete med policy på utbildningsområdet. Flera av arbetsgrupperna har en tydlig koppling till de byggstenar som utgör den europeiska synen på det livslånga lärandet. Det finns till exempel en arbetsgrupp som arbetar med att hitta vägar att erkänna det informella och icke-formella lärandet. Även gruppen som arbetar med reformering av studie- och yrkesvägledning har en klar koppling till det livslånga lärandet. Skapande av mer öppna lärandemiljöer kan också kopplas till de mål som satts upp för livslångt lärande.

3.7 Modern teknik i undervisningen

3.7.1 Inledning

Informations- och kommunikationsteknologi (IKT) är det breda samlingsnamn som EU använder för användningen av Internet och datorteknik i undervisningen. Ofta används dock begreppet eLearning i samma vida bemärkelse. Även i de dokument som översatts till svenska används oftast begreppet eLearning, även om ordet e-lärande förekommer.

Enligt den definition av eLearning som kommissionen gör i sin handlingsplan handlar eLearning om ”att använda ny multimedie- och Internetteknik för att höja kvaliteten på inlärningen genom att underlätta tillgången till resurser och tjänster samt utbyte och samarbete på distans”¹²⁰.

Redan i maj 1996 antogs rådets resolution om pedagogisk programvara för användningen av multimedia i utbildning¹²¹. I resolutionen uppmanas kommissionen bland annat att inkludera den allmänna utbildningen och

---

¹¹⁹ Utkast till slutsatser från rådet och företrädarna för medlemsstaterna, församlade i rådet, om gemensamma europeiska principer för identifiering och validering av icke-formellt och informellt lärande. EDUC 118. 9600/04. 18.5.2004.

¹²⁰ eLearning Action Plan.. KOM(2001) 172 slutlig 28.3.2001.

¹²¹ Rådets resolution av den 6 maj 1996 om pedagogisk programvara för användning av multimedia i utbildning, EGT C 195, 6.7.1996, s 6.

yrkesutbildningen i policyutveckling som rör informationssamhället och att göra studier och stödja pilotprojekt på området multimedia i utbildningen.

I oktober 1996 publicerades sedan kommissionens handlingsplan ”Att lära i informationssamhället”¹²². Planen tog upp fyra olika handlingslinjer:

- att uppmuntra inrättandet av elektroniska nätverk mellan skolor över hela Europa
- att stimulera utvecklingen av multimedieresurser i utbildningen
- att främja utbildningen av lärare i fråga om användning av IKT
- att informera om möjligheter i audiovisuella instrument och multimedieinstrument i utbildning

I början av år 2000 lade kommissionen fram en rapport till rådet och parlamentet om utbildning och ny teknik¹²³. I rapporten analyserades arbetet som lett fram till handlingsplanen från 1996 och det arbete som gjorts efter handlingsplanens antagande.

Rapporten presenterar också en analys av vad som krävs för att IKT ska göra sitt intåg i undervisningen. Förutsättningar som tas upp är anpassningen mellan teknik och användning, lärarrollens förändring och de offentliga myndigheternas roll. Ett främjande av nyskapande efterfrågas i rapporten.

3.7.2 eEurope

Vid toppmötet i Feira i juni 2000 antogs en övergripande handlingsplan på IT-området, eEurope 2002¹²⁴. För de dåvarande kandidatländerna lanserades en egen handlingsplan kallad eEurope+ i Göteborg i juni 2001. Handlingsplanen från 2000 följdes av eEurope 2005¹²⁵.

Till utgången av 2005 ska Europa ha nått följande övergripande mål:

- moderna offentliga tjänster på nätet som innefattar:
  - e-förvaltning
  - tjänster för eLearning
  - e-hälsovårdstjänster
- en dynamisk miljö för e-företag

---

¹²² Learning in the information society - Action plan for a European education initiative (1996-98).

¹²³ Att bana väg för framtidens utbildning – att främja innovation med hjälp av ny teknik KOM(2000) 23 slutlig 27.1.2000.

¹²⁴ KOM(2000) 330.

¹²⁵ KOM(2002) 263 slutlig.

För att målen ska nås ska Europa ha:

- en omfattande tillgång till bredbandsanslutning till konkurrenskraftigt pris
- en säker informationsinfrastruktur

Arbetsmetoderna innefattar politiska åtgärder, spridning av goda arbetsmetoder, övervakning genom benchmarking och övergripande samordning av den existerande europeiska e-politiken.

Inom området eLearning föreslås följande åtgärder:

- **Bredbandsanslutning**
I slutet av 2005 ska alla skolor och universitet ha bredbandsanslutning. Det är medlemsstaternas eget ansvar att nå målet.
- **Program för eLearning**
Kommissionen ska enligt programmet anta ett program om eLearning senast 2002.
- **Nätuniversitet för alla studenter**
Senast i slutet av 2005 ska samtliga universitet ge studenter och forskare tillgång till sin viktigaste verksamhet online. Det är medlemsstaterna som ansvarar för målet och medel på EU-nivå kan sökas ur befintliga program.
- **Datorstödda samarbetsystem för universitet och forskning**
Senast i slutet av 2003 ska kommissionen initiera forsknings- och pilotprojekt för att understödja utbygganden av europatäckande högpresterande nät och plattformar.
- **Omskolning för kunskapssamhället**
Senast i slutet av 2003 ska medlemsstaterna inleda åtgärder för att ge vuxna den nyckelkompetens som krävs i kunskapssamhället.

Ett antal uppföljningar inom ramen för eEurope har gjorts, både på EU-nivå och på nationell nivå. I den senaste uppföljningen, halvtidsuppföljningen av eEurope 2005¹²⁶, konstateras kort att det på eLearningområdet krävs en systematisk analys av erfarenheter och lärdomar från de olika initiativ och pilotprojekt som genomförts på området.

Det har också gjorts en del sammanställningar av projekt som genomförts på området. Se till exempel sammanställningen av projekt inom initiativet eLearning: A world of learning at your fingertips – pilot projects under the eLearning initiative¹²⁷.

---

¹²⁶ KOM(2004) 108 slutlig.

¹²⁷ http://europa.eu.int/comm/education/programmes/elearning/doc/compendium_en.pdf

3.7.3 Handlingsplan för eLearning

Kommissionen antog i maj 2000 meddelandet ”eLearning – att planera morgondagens utbildning”¹²⁸. Meddelandet är en utveckling av eLearningdelen inom eEurope. Fokus ligger på det livslånga lärandet och tillgänglighet för alla. Mätbara mål som ska genomföras på nationell nivå sätts också upp.

Insatser ska göras inom fyra huvudområden:

- en insats för utrustning
- en insats för yrkesutbildning på alla nivåer
- utveckling av multimedietjänster och multimedieinnehåll av hög kvalitet
- utveckling av centrum för kunskapsförvärv och deras sammankoppling i nätverk

Kommissionens eLearning Action Plan¹²⁹ antogs i mars 2001 för att ytterligare konkretisera meddelandet från året innan. Skolor, universitet och andra utbildningscentra ska sträva efter att utvecklas till lokala kunskapscentra i samklang med europeiska sysselsättningsstrategin och insatserna på området för det livslånga lärandet.

I handlingsplanen integreras även de kvantitativt inriktade målen inom eLearningområdet från eEurope-initiativet som sätter upp ambitiösa målsättningar som att alla skolor ska ha tillgång till Internet före utgången av 2001 och att alla europeiska klassrum därutöver ska ha tillgång till höghastighetsuppkoppling innan 2002 års slut.

Handlingsplanen kompletterades med ett annex med en utförlig genomgång av hur de medel som finns på utbildningsområdet och andra närliggande områden kan användas för att nå de uppsatta målen.

I juli 2003 publicerade kommissionen en rapport med en uppföljning av meddelandet om morgondagens utbildning¹³⁰. I rapporten konstateras att eLearning börjar bli en del av vardagen i utbildningssystemen. Det leder till att uppkoppling och teknisk utrustning inte längre står i centrum, utan att frågor som pedagogik, innehåll, kvalitetssäkring, lärarfortbildning och organisationsförändringar är i stället är i fokus. Behovet av fortbildning av lärarkåren identifieras såsom intimt sammankopplad med behovet av organisatoriska förändringar inom utbildningssystemen.

Uppföljningar har också gjorts av de kvantitativa mål som satts upp. I början av 2002 är 93% av skolorna i Europa uppkopplade och antalet elever per dator är 17. Det konstaterades att IST-programmet inom både femte och

---

¹²⁸ KOM(2000) 318 slutlig 24.5.2000.

¹²⁹ KOM(2001) 172 slutlig 28.3.2001.

¹³⁰ SEC (2003) 905, 30.7.2003.

sjätte ramprogrammet har bidragit till utvecklingen av moderna europeiska lärandemiljöer, såväl tekniskt som innehållsmässigt.

En god innehållsmässig kvalitet är fortfarande ett problem och diskussioner har förts om hur upphovsrätten påverkar tillgången till bra programvara, utan att några egentliga slutsatser har dragits. Kommissionen har här hjälp av den eLearning Industry Group som fungerar som en referensgrupp i de här och andra liknande frågor.

3.7.4 Rådets resolution om eLearning

Rådet utfärdade i juli 2001 en resolution om eLearning¹³¹. I resolutionen uppmanas medlemsstaterna bland annat att:

- integrera IKT i utbildningssystemen
- använda IKT för att förverkliga livslångt lärande
- revidera läroplaner för att främja resurser för IKT
- utbilda lärare i grundutbildningen och genom fortbildning i IKT
- påskynda inköp av utrustning och infrastruktur
- uppmuntra utvecklingen av digitalt kvalitativt utbildningsmaterial
- integrera teknikanvändningen i övriga ämnen
- utnyttja IKT för att främja europeiska utbyten av erfarenheter
- främja partnerskap mellan offentlig och privat sektor

Kommissionen uppmanas att:

- fortsätta stödet till befintliga europeisk portaler och utveckla nya portaler som stödjer erfarenhetsutbyte och pedagogisk utveckling
- genomföra stödåtgärder för att dela erfarenheter och utveckla pedagogiska programvara och multimedia
- undersöka möjligheter för att initiativet eSchola utvecklas till en årlig permanent verksamhet
- stödja utprovning av nya inlärningsmiljöer som tar hänsyn till olika inlärningskulturer
- stödja högskoleprojekt över gränserna
- genomföra strategiska studier av nyskapande i användningen av ny teknik, även inom ramen för gemenskapsprogrammen
- stödja utvecklingen av flerspråkiga resurser
- lämna en lägesrapport till rådet senast i november 2003

3.7.5 Övriga initiativ på eLearningområdet

På alla policyområden samverkar de insatser som kommissionen stöttar finansiellt genom olika program och initiativ med den policyutveckling som

---

¹³¹ EGT C 204 20.7.2001 s.3, 2001/C 204/02.

sker kontinuerligt. På eLearningområdet är det här kanske mer påtagligt än inom andra områden (även inom språkområdet finns vissa specialprogram), eftersom så många specialutformade program, initiativ och utlysningar existerar.

Medan övriga policyområden tenderar att finnas som en viktig komponent inom alla olika utlysningar är det påtagligt ofta som eLearning och IKT uppmärksammas i särskild ordning. Samtidigt betonas ända sedan rådets resolution från 1996 att IKT inte är ett mål i sig, utan att insatserna ska samordnas med övriga insatser på utbildningsområdet.

Europeiska skoldatanätet eller European Schoolnet¹³² är ett partnerskap mellan 26 nationella utbildningsdepartement i Europa. Alla EU-länder samt några länder utanför Europa deltar i samarbetet. Skoldatanätet sprider innovativa sätt att använda IT i skolundervisningen. Skoldatanätet vänder sig till lärare och andra som arbetar med undervisning. Tanken är att lärare från hela Europa ska kunna utbyta idéer och erfarenheter. Det finns också möjlighet att ta del av pedagogiskt material.

På European e-learning portal¹³³ har man samlat initiativ och erfarenheter på e-learningområdet. Både EU:s policyutveckling och tillgängliga EU-medel finns samlat, liksom exempel på bra projekt och andra insatser. Det går att söka information specifikt inom områdena skola, högre utbildning, utbildning och arbete samt livslångt lärande.

3.7.6 eLearning och Lissabonprocessen

Inom ramen för Lissabonprocessen har olika arbetsgrupper skapats för att följa upp målen. En av arbetsgrupperna arbetar med informations- och kommunikationsteknologi. Gruppen har publicerat två uppföljningsrapporter 2003 och 2004 som även innehåller rekommendationer för det framtida arbetet. Arbetsgruppen har också 2003 sammanställt en rapport om arbetet med framtagandet av indikatorer för eLearning samt en översikt över åtgärderna på nationell nivå.

I början av juni 2005 publicerade kommissionen ett meddelande till rådet, Europaparlamentet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén¹³⁴. Bakgrunden till meddelandet är det partnerskap för tillväxt och sysselsättning som lanserades som en nystart för Lissabonprocessen våren 2005. Informations- och kommunikationsteknik uppges var en viktig drivkraft för tillväxt och sysselsättning och i meddelandet uppges så mycket som 25% av EU:s BNP-tillväxt och 40% av produktivitetökningen komma från IKT. eLearning tas inte upp som ett separat område i meddelandet, men vikten av europeisk kunskap på området

---

¹³² <http://eschoolnet.eun.org>

¹³³ www.elearningeuropa.info

¹³⁴ i2010 – det europeiska informationssamhället för tillväxt och sysselsättning” KOM(2005) 229 slutlig.

framhålls som en viktig faktor för att Europa ska nå framgång på IT-området.

3.8 Språkinläring

3.8.1 Inledning

Språklig mångfald garanteras i artikel 22 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna¹³⁵. Att främja språkinläring och att samtidigt ta tillvara Europas mångspråkighet är en ambition som genomsyrar EU-policy på utbildningsområdet. Ambitionen märks i de olika utbildningsprogrammen. EU har ett särskilt språkprogram, Lingua, och det finns även speciella delprogram inom de olika programmen som uppmuntrar till att lyfta språkfrågan, som till exempel Leonardo da Vinci språkprojekt inom yrkesutbildningen och Comenius språkprojekt för den allmänna grundläggande utbildningen inom programmet Sokrates.

Det finns också övergripande policyutveckling på språkområdet. 1995 kom vitboken "Lära och lära ut - på väg mot kunskapssamhället"¹³⁶. Fem övergripande mål ställs upp för den europeiska utbildningen. Ett av dem är målsättningen att alla européer ska ha kunskaper i tre EU-språk. Vikten av att språkstudier påbörjas i en tidig ålder understryks. För att rörligheten och möjlighet att få arbete ska ökas utgör språkstudier en viktig del av yrkesutbildningen.

3.8.2 Europeiska språkkampanjer

För att öka uppmärksamheten kring språkstudier inrättades år 1999 The European Language Label. Utmärkelsen delas ut årligen till projekt som arbetat med innovativ språkinläring. Den är ett av resultaten av det språkinriktade målet som sattes upp i den tidigare nämnda vitboken om utbildning från 1995.

År 2001 utnämnde EU till Europeiska Språkåret¹³⁷. Under året skedde olika aktiviteter både på gemensam nivå och i de olika medlemsländerna. Det beslutades om en budget på totalt 8 miljoner euro och åtgärder som kunde få finansiellt stöd var allt från genomförandet av studier och undersökningar till anordnandet av konferenser och tävlingar. Det fanns också möjlighet att ordna olika aktiviteter som fick bära den officiella logotypen för Språkåret utan att samtidigt på finansiellt stöd. Språkåret fick en efterföljare i European Day of Languages som uppmärksammas årligen den 26:e september över hela Europa.

---

¹³⁵ 2000/C 364/01.18.12.2000.

¹³⁶ Lära och lära ut - på väg mot kunskapssamhället KOM(95) 590 november 1995.

¹³⁷ Decision No. 1934/2000/EC of the European Parliament and the Council of 17 July 2000 of the European Year of Languages.

3.8.3 Handlingsplan för språkinlärning

I slutet av språkåret antog Europaparlamentet en resolution med syftet att främja den språkliga mångfalden i Europa och att uppmuntra till språkinlärning¹³⁸. Parlamentets resolution följdes sedan av rådets resolution i början av 2002¹³⁹. I resolutionen uppdrar rådet åt kommissionen att komma med förslag på åtgärder för att stödja språkligt mångfald och språkstudier.

Kommissionen förberedde handlingsplanen genom en omfattande konsultation där kommissionen fick in över 300 svar. Konsultationsrundan avslutades med en konferens i juli 2003. Resultatet blev ett handlingsprogram för 2004-2006.¹⁴⁰

Handlingsplanen berör tre olika huvudområden:

- alla europeiska medborgare ska ha tillgång till en livslång språkinlärning
- kvaliteten ska höjas på språkundervisningen på alla nivåer
- Europa ska ha ett utbildningsklimat som gynnar språkstudier

Inom de här tre områdena föreslås 45 olika åtgärder för att uppnå de övergripande målen. Tanken är att åtgärder ska vidtas av lokala, regionala och nationella myndigheter med stöd från EU. Åtgärderna inkluderar undersökningar, genomförandet av konferenser och särskilda inriktning på språk inom ordinarie utlysningar inom utbildningsprogrammen. På europeisk nivå ska en webbportal för vuxnas språkinlärning startas 2006. Varje medlemsstat ska rapportera in vidtagna åtgärder år 2007.

3.8.4 Språkinlärningen i Lissabonprocessen

Inom ramen för Lissabonprocessen skapades i inledningsskedet en arbetsgrupp för språk. Gruppen har lämnat en rapport 2003¹⁴¹ och en rapport 2004¹⁴². En av arbetsgruppens uppgifter är att ta fram indikatorer på språkkompetens som kan användas över hela Europa. I det här arbetet samarbetar gruppen med den arbetsgrupp inom Lissabonprocessen som arbetar allmänt med att ta fram indikatorer som ska användas för att göra jämförelser och mäta framsteg.

---

¹³⁸ European Parliament Resolution on regional and lesser-used European languages.

¹³⁹ Council Resolution of 14 February 2002 on the promotion of linguistic diversity and language learning in the framework of the implementation of the objectives of the European year of languages 2001 (2002/C 50/01), 23.2 2002.

¹⁴⁰ Promoting Language Learning and Linguistic Diversity an Action Plan 2004-2006. Brussels 24.7.2003 (COM 2003) 449 Final.

¹⁴¹ Working Group "Improving foreign languages learning". Progress report November 2003.

¹⁴² Implementation of the Education and Training 2010 Work Programme. Working group "languages". Progress Report December 2004.

I januari 2005 publicerade Eurydice en studie där specialmätningar gjorts av språkundervisningen i Europa. I mätningen användes hela 37 olika indikatorer¹⁴³.

3.9 Några näraliggande politikområden

3.9.1 Ungdomspolitik

Den europeiska ungdomspolitik har sin grund i artikel 149 EG, d v s en av de artiklar som reglerar även utbildningspolitiken.

1988 lanserades det första ungdomsprogrammet som sedan följdes av det nuvarande programmet Ungdom som löper fram till och med 2006. Programmet beskrivs översiktligt i avsnittet om EU:s utbildningsprogram.

2001 kom kommissionens vitbok om ungdomsfrågor¹⁴⁴. Vitboken fokuserar på fyra frågor, där resultat ska uppnås med användandet av den öppna samordningsmetoden:

- förnyade former för ungdomarnas deltagande i det offentliga livet
- bättre information i Europafrågor riktad till ungdomar
- främjandet av volontärtjänstgöring
- bättre kunskaper i ungdomsfrågor

Även om utbildningsfrågor är en viktig komponent i ungdomsfrågorna, utgör ändå ungdomspolitik i stort ett eget politikområde som fokuserar på bredare frågor som ungdomars deltagande i samhället i stort.

3.9.2 Social- och sysselsättningspolitiken

De sociala frågorna har betonats inom EU i allt högre grad sedan mitten av 1990-talet. EU:s fokus på sysselsättning fick sin riktiga start med vitboken om sysselsättning från 1993¹⁴⁵. Till de sociala frågorna räknas till exempel arbetstagares rättigheter och sociala förhållanden och även rätten till utbildning. Frågorna brukar sammanfattas med begreppet den sociala dimensionen. Utbildningsfrågorna är en del av sysselsättningspolitiken framför allt vad gäller anställbarhet. Det livslånga lärandet är ett område där utbildningen och sysselsättningen starkt knyts samman.

---

¹⁴³ Key Data on Teaching Languages in Schools in Europe, publicerad av Eurydice 2005.

¹⁴⁴ KOM(2001) 681 slutlig.

¹⁴⁵ Vitbok om tillväxt, konkurrenskraft och sysselsättning: Utmaningarna och vägarna in i 2000-talet (KOM(93) 700, december 1993).

Den europeiska sociala agendan lanserades i samband med Lissabonstrategin genom kommissionens meddelande om agendan¹⁴⁶. Agendan gäller till och med 2005, men med Lissabonmålens översyn kompletterades den med ett nytt meddelande¹⁴⁷. I båda dokumenten utgör utbildning och det livslånga lärandet viktiga komponenter.

3.9.3 Forskningspolitiken

Den europeiska forskningspolitiken har till syfte att stärka EU:s konkurrenskraft i världen. Företag och universitet i Europa ska samarbeta för att skapa bättre förutsättningar för forskningen. Slutmålet är att ett europeiskt område för forskning ska skapas¹⁴⁸. Att skapa förutsättningar för rörlighet för forskare och studerande och att uppmuntra till forskarkarriär är delar av forskningspolitiken som sammanfaller med målen inom utbildningsområdet generellt. EU har i allt högre grad uppmärksammat att satsningar inom utbildningsväsendet spelar en viktig roll i att långsiktigt skapa spjutspetskompetens inom områden som bioteknik¹⁴⁹.

Ett viktigt instrument för att genomföra forskningspolitiken och uppmuntra till utbyten är de så kallad ramprogrammen. Det nu gällande programmet är det sjätte i ordningen och löper mellan 2002 och 2006. Många universitet deltar genom sin forskning och det har också förekommit forskningsprojekt som innehållsmässigt har handlat om utbildningens förutsättningar (se nedan).

Från 2004 och genom hela sjätte ramprogrammet finansierar generaldirektoratet för utbildning och kultur en grupp hos European Joint Research Center som genomför en undersökning med titeln "Research on lifelong learning based on indicators and benchmarks". Målet är att det livslånga lärandet ska bli en integrerad del av nästa ramprogram¹⁵⁰.

---

¹⁴⁶ KOM(200) 379 slutlig.

¹⁴⁷ KOM(2005)33 slutlig.

¹⁴⁸ Kommissionens meddelande om ett europeiskt område för forskning KOM(2000) 6 slutlig.

¹⁴⁹ Field s. 12.

¹⁵⁰ FP6 4131° Statistical and Econometric Tools for Economic Analysis.

http://projects.jrc.cec.eu.int/show_gx?Object.object_id=PROJECTS000000000019FF3 september 2005.

4 Utbildningsprogrammen

4.1 Allmänt om EU:s programverksamhet

EU:s programverksamhet har alltid en politisk dimension¹⁵¹. I fallet med strukturpolitiken handlar det om att omfördela resurser inom EU, men programverksamheten handlar också om utvecklingsfrågor av vikt för hela EU.

All EU:s projekt- och programverksamhet har sin grund i EU:s fördrag. När EU fattar beslut om en viss programverksamhet och anges också mål och prioriteringar för programperioden. I vissa fall öppnas även för medlemsstaterna att komplettera med nationella prioriteringar, så länge de inte går emot de gemensamma programmålen. Inför ansökningsomgången i ett program publicerar kommissionen ett ”call for proposal”, en utlysning, där detaljer om ansökan presenteras. Dessa publiceras i Europeiska gemenskapernas officiella tidning.

I en majoritet av all projektverksamhet finns en princip om medfinansiering. Det innebär att projektets partners måste stå för en del av projektkostnaderna själva. Hur stor andel som EU kan finansiera varierar mellan de olika programmen, men det kan också finnas variationer inom samma programverksamhet. Inom all projektverksamhet utgör spridningen av resultaten i projektet en viktig komponent. Meningen är att andra organisationer och företag i Europa ska kunna dra nytta av de resultat som ett EU-finansierat projekt har kommit fram till.

De flesta ansökningar bedöms av tjänstemän i kommissionen, ibland med hjälp av expertgrupper, men för vissa av sektorsprogrammen har nationella programadministrationer utsetts. När det gäller strukturfonderna är ansvaret för programmen decentraliserat till myndigheter i medlemsstaterna som tilldelas en andel av EU:s strukturfonder som sedan delas ut nationellt.

Inom utbildningsprogrammen förekommer såväl decentraliserat som centraliserat beslutsförfarande. Det centraliserade beslutsfattandet sker i kommissionen, medan en nationell myndighet fattar besluten inom det decentraliserade beslutsförfarandet. Det decentraliserade beslutsförfarandet innebär att Sverige får tilldelat en viss totalsumma ur det aktuella programmet. Medlen administreras av Internationella programkontoret som är en myndighet under utbildnings- och kulturdepartementet. Ungdomsstyrelsen, som är svenskt nationellt kontor för programmet Ungdom, är också en myndighet under utbildnings- och kulturdepartementet.

Utbildningsinsatserna utgör en liten del av EU:s totala budget. I den innevarande programperioden är det knappt en procent av EU:s totala

---

¹⁵¹ Höög och Werneström s 12.

budget som satsas direkt på utbildning. Till det kommer medel inom socialfonden och andra program som används inom utbildningsområdet.

4.2 Sektorsprogram inom utbildningen

4.2.1 Inledning

De transnationella sektorsprogrammen är inriktade på olika tematiska områden. Här finns program för till exempel miljöfrågor och kulturverksamhet, och här finns också specifika utbildningsprogram.

De första sektorsprogrammen på utbildningsområdet startade 1987 och hette ERASMUS och COMETT¹⁵². Dessa båda program följdes sedan av andra program på området. 1995 fattades beslut om de två programmen Sokrates och Leonardo da Vinci som nu är inne på sin andra omgång.

4.2.2 Sokrates

Sokrates är EU:s program inom allmän utbildning. Programmet pågår i sin nuvarande form mellan 2000 och 2006. Det har sin rättsliga grund i artiklarna 149 och 150 i EG-fördraget samt i Europaparlamentets och rådets beslut att inrätta programmet¹⁵³. Den nuvarande programperioden, 2000 – 2006 för Sokrates har en budget på 1850 miljoner euro¹⁵⁴.

Sokrates har fyra övergripande mål som gäller alla delar:

- att stärka den europeiska dimensionen i utbildning på alla nivåer
- att förbättra kunskaperna i europeiska språk
- att främja samarbete och utbyte inom alla utbildningssektorer
- att främja innovation i utbildningen

Programmet har totalt åtta delar som vänder sig till olika områden inom utbildningen.

Comenius vänder sig till elever och personal inom utbildning från förskola till gymnasiet.

Erasmus är EU:s program för högskolor, universitet och andra institutioner för högre utbildning.

---

¹⁵² af Winklerfelt s. 66.

¹⁵³ Europaparlamentets och rådets beslut nr 253/2000/EG av den 24 januari 2000 om att inrätta den andra etappen av gemenskapens åtgärdsprogram för utbildning Sokrates (EGT L 28), 3.2.2000.

¹⁵⁴ artikel 10 i beslutet om att inrätta Sokrates.

Grundtvig tillkom under den innevarande programperioden och det övergripande målet är att öka möjligheterna för alla som oberoende av ålder vill öka sina kunskaper. Det kan karaktäriseras som vuxenutbildning i mycket vid bemärkelse.

Lingua syftar till att utveckla språkundervisningen och uppmuntra till språkinläring hela livet.

Minerva stödjer projekt som på olika sätt vill understödja användningen av IKT i undervisningen.

Kompletterande åtgärder har särskilda utlysningar för att komplettera verksamheterna inom Sokrates.

Observation och innovation har också särskilda utlysningar men även verksamheterna inom Eurydice och NARIC finansieras inom ramen för programdelen.

Gemensamma åtgärder finns till för att föra samman programmen Sokrates, Leonardo da Vinci och Ungdom.

Eurydice bildades redan 1980 och är sedan 1985 en integrerad del av programmet Sokrates¹⁵⁵. Eurydice är ett nätverk för information om utbildningssystem och utbildningspolitik i de 30 länder som ingår. Eurydice har ett samordningskontor i Bryssel. De olika länderna bistår nätverket med uppdaterad information om de nationella systemen. I Sverige ligger ansvaret hos utbildnings- och kulturdepartementet.

I Eurydices databas Eurybase finns information om utbildningssystemen i de olika länderna. Informationen är detaljerad och upplagd på samma sätt för varje enskilt land för att underlätta jämförelse mellan systemen.

Eurydice publicerar också specialrapporter om skolsystemen i Europa. För 2004 finns tio titlar registrerade¹⁵⁶. Det finns till exempel publikationer om skolans integration av barn till invandrare, hur läraryrket ska förbli attraktivt på 2000-talet samt statistik om IKT inom den europeiska utbildningen.

Inom Erasmus tillkom en ny programdel år 2003, Erasmus Mundus som möjliggör för universitet och högskolor inom EU samarbeta med högskolor och universitet utanför EU. Diskussioner startades redan 2001 genom ett meddelande från kommissionen som handlade om att EU bör stärka samarbetet med tredje land inom den högre utbildningen¹⁵⁷. Kommissionen

---

¹⁵⁵ Senaste beslut under ”Observation och förnyelse” i annexet till Europaparlamentets och rådets beslut nr 53/2000/EG för Sokrates.

¹⁵⁶ http://www.eurydice.org/Publication_List/En/FrameSet.htm

¹⁵⁷ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council on strengthening cooperation with third countries in the field of higher education (COM)2001 385 final.

utarbetade ett förslag till ett program och programmet trädde i kraft i början av 2004¹⁵⁸.

De länder som kan delta i Sokrates är inte endast EU:s medlemsstater, utan även EES-länderna Island, Norge och Lichtenstein. Även kandidatländerna Bulgarien, Rumänien och Turkiet kan delta. Turkiets deltagande blev klart senare genom ett Memorandum of Understanding som undertecknades 15 april 2004 och som har en retropektiv giltighet från den 1 april 2004¹⁵⁹.

4.2.3 Leonardo da Vinci

Leonardo da Vinci är EU:s program för yrkesutbildningen. Med yrkesutbildning menas utbildning, både på gymnasienivå och på högskolenivå, som leder fram till ett speciellt yrke.

Den aktuella programperioden, som är den andra etappen av programmet, är 2000 – 2006. Programmet har sin rättsliga grund i artikel 150 EG och inrättades genom Europaparlamentets och rådets beslut från 1999¹⁶⁰. Under programperioden finns 1150 miljoner euro avsatta¹⁶¹.

Leonardo da Vinci har tre övergripande mål:

- att förbättra färdigheter och kunskaper inom grundläggande yrkesutbildning, särskilt hos ungdomar
- att förbättra kvaliteten på fortbildning samt ge ökade möjligheter till fortbildning och till livslångt förvärvande och kunskaper
- att förstärka yrkesutbildningens betydelse för innovation inom företag

Inom programmet finns sex programdelar:

Transnationell rörlighet som framför allt omfattar praktikperioder för studerande eller unga arbetstagare men även utbyten för lärare och yrkesvägledare och studiebesök för ansvariga för yrkesutbildningen.

Pilotprojekt är transnationella, gemensamma kvalitets- och utvecklingsprojekt.

Språkkunskaper – utvecklingen av språkkunskaper har en egen programdel med stöd till pilotprojekt på språkområdet men även till utbyten

---

¹⁵⁸ Decision No 2317/2003/EC of the European Parliament and of the Council of 5 December 2003 EGT L 345 31.12.2003 s. 1.

¹⁵⁹ http://www.europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/socrates_en.html

¹⁶⁰ Rådets beslut av den 26 april 1999 om att upprätta den andra etappen av gemenskapens åtgärdsprogram för yrkesutbildning "Leonardo da Vinci" 1999/382/EG, EGT L 146, 11.6.1999, s.33.

¹⁶¹ artikel 12 i beslutet om att inrätta Leonardo da Vinci.

för lärare och handledare som förbättrar den språkliga och kulturella kompetensen.

Transnationella nätverk – nätverk kan få stöd för att sammanställa och sprida nyskapande metoder och utföra behovsanalyser som rör den europeiska yrkesutbildningen.

Referensmaterial – undersökningar och forskning om nya metoder i samarbete med Eurostat (EU:s statistikkontor) och Cedefop kan få ekonomiskt stöd.

Gemensamma åtgärder finns till för att föra samman programmen Sokrates, Leonardo da Vinci och Ungdom.

De länder som kan delta inom programmet Sokrates kan även delta inom Leonardo da Vinci.

4.2.4 Ny programperiod för sektorsprogrammen

Programperioden för de nuvarande programmen Sokrates och Leonardo da Vinci är slut 2007. Arbetet med att förhandla fram nya program har pågått under en längre tid. Kommissionen bjöd in allmänheten och organisationer att lämna synpunkter mellan november 2002 och februari 2003 på hur de nuvarande programmen har fungerat samt vilka önskemål som fanns på de nya programmen. Det har lett fram till ett förslag från kommissionen om utformning av programmen för perioden 2007 till och med 2013¹⁶².

I korthet innebär förslaget ett integrerat program för livslångt lärande som omfattar både allmän och yrkesinriktad utbildning. Det ska dock delas upp i fyra särskilda program:

- Comenius för skolan till och med gymnasienivå
- Erasmus för högre utbildning, inklusive avancerad yrkesutbildning på högskolenivå
- Leonardo da Vinci för andra delar av yrkesutbildningen
- Grundtvig för vuxenutbildningen

Även Jean Monnet-programmet (se nedan) föreslås finnas kvar vid sidan av de här programdelarna. Det ska också finnas en allmän del av programmet som ska behandla olika strategiska frågor som till exempel informations- och kommunikationsteknologi.

Den totala budgeten som kommissionen förslår för programperioden är 13,62 miljarder euro, vilket är en kraftig ökning jämfört med innevarande

---

¹⁶² Förslag till Europaparlamentets och rådets beslut om att inrätta ett integrerat handlingsprogram inom livslångt lärande KOM(2004) 474 slutlig, 14.7.2004.

period som omfattar 1850 miljoner euro för Sokrates och 1150 miljoner euro för Leonardo da Vinci.

Den föreslagna budgeten motiverar kommissionen med att utbildningsfrågorna i ljuset av Lissabonprocessen är strategiskt viktiga för unionen, men också med att man i sitt förslag sätter upp ett antal högst konkreta mål för perioden:

- 1 av 20 elever ska delta i Comeniusverksamhet under perioden
- 150 000 praktikplatser ska skapas inom Leonardo da Vinci under perioden
- 25 000 personer ska delta i transnationell rörlighet inom Grundtvig under perioden
- 3 miljoner Erasmusstudenter ska uppnås till 2011

Kommissionens förslag om nytt program på utbildningsområdet har lämnats till Regionkommittén, Ekonomiska och sociala kommittén, Rådet och Europaparlamentet.

Rådet diskuterade förslaget vid sitt möte i Bryssel den 15-16 november 2004, men meningen med debatten var endast att föra en allmän diskussion, eftersom Europaparlamentet ännu inte kommit med sitt yttrande.

Ekonomiska och sociala kommittén lämnade sitt yttrande den 10 februari 2005¹⁶³. Kommittén underströk att det är viktigt att programmet byggs upp på ett sådant sätt att det vänder sig till olika åldersgrupper och att det vänder sig till såväl individer som arbetsplatser, små och medelstora företag och arbetsmarknadens parter.

Regionkommittén kom med sitt yttrande den 23 februari 2005¹⁶⁴. Regionkommittén betonar att lokala och regionala myndigheter har en viktig roll vid implementeringen av programmet. Regionkommittén anser att ansvarsfördelningen mellan EU-nivån och den nationella nivån måste vara tydlig. Det icke-formella och informella lärandet bör få en större vikt än i kommissionens förslag och vuxenutbildningen och vidareutbildningen av arbetstagare bör utredas mer.

Europaparlamentet lämnade sin rapport den 26 september 2005 inför den första läsningen som ägde rum den 25 oktober 2005. Resultaten har inte publicerats ännu (1 november 2005).

---

¹⁶³ EESC/2005/139/.

¹⁶⁴ Opinion COR/2004/258/.

4.3 Övriga utbildningsprogram

4.3.1 Jean Monnet

Inom ramen för Jean Monnet kan universitet få finansieringsstöd för att inrätta Jean Monnet-professurer, Jean Monnet-kurser, Jean Monnet-moduler i europeisk rätt, europeisk ekonomi, statsvetenskapliga studier av europeiska konstitutionella frågor och den europeiska integrationen. Programmet stöder också så kallade Jean Monnet Centres of Excellence.

Programmet lanserades 1990 av kommissionen utan att rådet eller den utbildningskommitté som fanns då hade konsulterats¹⁶⁵. Programmet har idag sin juridiska grund i ett formellt beslut från 2004¹⁶⁶.

4.3.2 Specialprogram inom eLearning

Inom eLearningområdet har några specialprogram lanserats. Det mest omfattande är eLearning-programmet¹⁶⁷ som löper mellan 2004 och 2006. Programmet har en budget på 44 miljoner euro. Fyra typer av insatser är möjliga inom programmet:

- främjande av digital kompetens
- europeiska virtuella högskolor
- europeiska e-vänskolekontakter samt förbättrad lärarutbildning
- övergripande insatser, t ex sprida och främja resultat och främja offentlig-privata partnerskap

Netd@ys¹⁶⁸ är ett program som syftar till rent erfarenhetsutbyte på området och det är inte kopplat till några ansökningsomgångar där medel kan sökas för projektverksamhet, utan det fungerar som en demonstrationsplattform, där de som deltar har rätt att använda den officiella Netd@ys-logotypen.

eTwinning¹⁶⁹ är ytterligare ett initiativ som ger ett ramverk för europeiska vänskoleprojekt. Initiativet har sin grund i en rapport från kommissionen från 2002 om hur Internet kan användas för att utveckla vänskolekontakter mellan sekundärskolor i Europa¹⁷⁰. Rapporten var i sin tur ett resultat av ett uppdrag från rådet vid Barcelonamötet i mars 2002. Det konkreta resultatet blev sedan eTwinning.

---

¹⁶⁵ Field s. 9.

¹⁶⁶ Decision No 791/2004/EC of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 establishing a Community action programme to promote bodies active at European level and support specific activities in the field of education and training (Official Journal of the European Union L 138/31 of 30.4.2004).

¹⁶⁷ 2318/2003/EG.

¹⁶⁸ www.netdayseurope.org

¹⁶⁹ www.etwinning.net

¹⁷⁰ KOM(2002) 283 slutlig.

4.3.3 Informationsinsatser till skolvärlden

EU genomför olika informationsinsatser riktade till skolor och ungdomar. Ett återkommande initiativ är ”Vår i Europa”¹⁷¹ som återkommer årligen. Syftet är att skolor i Europa under en dag ska arbeta med europeiska frågor för att se till att EU-frågor införlivas i skolarbetet. Varje år publiceras material om hur undervisningen kan gå till och skolor kan också delta i tävlingar.

4.3.4 Europaskolan

Europaskolan är inget EU-program utan ett antal skolor som drivs gemensamt av regeringarna i medlemsstaterna och EU. Jag har valt att ta upp dem här ändå, eftersom de utgör en gemensam resurs på utbildningsområdet.

Europaskolan styrs genom en särskild konvention som ursprungligen undertecknades år 1957. I början av nittioalet efterlystes en ny konvention som effektivt kunde styra skolorna. Det ledde till ett rådsbeslut i juni 1994¹⁷².

För att kunna fatta beslut om att konventionen ska kunna undertecknas hänvisar rådet i sitt beslut till artikel 308 EG. Artikeln används när det inte finns någon annan bestämmelse som ger en grund för ett beslut på området, så kallad fördragsutfyllnad. Enligt Pålsson och Quitzow¹⁷³ har artikeln ofta just använts på politikområden som inte förutsetts ursprungligen och där gemenskapen velat utvidga sina uppgifter som till exempel utbildningspolitiken.

I rådets beslut anges att ”gemenskapernas deltagande i genomförandet av konventionen är nödvändig för att säkerställa att Europeiska gemenskapens och Europeiska atomenergigemenskapens mål uppnås” men det anges inte närmar vilka mål som specifikt avses.

Det finns idag tolv Europaskolor¹⁷⁴, i sju EU-länder¹⁷⁵ och totalt går ca 16 000 elever i skolorna. Man genomför också sedan 2002 ett försök i Dublin med ett annex till Europaskolorna. Vid skolorna i Luxembourg och i Bryssel finns det svenska sektioner. Det innebär att svenska staten anställer lärare vid de här två skolorna och att man också gör inspektioner på skolorna.

---

¹⁷¹ <http://fururum2005.eun.org>, rubriken resurser för utbildningen.

¹⁷² 94/557/EG, Europeiska gemenskapernas officiella tidning nr L 212, 17/08/1994 s. 0001 – 0002. Svensk specialutgåva Område 16 Volym 2 s. 0081.

¹⁷³ Pålsson och Quitzow s. 64.

¹⁷⁴ Alicante, Uccle, Woluwé, Ixelles, Mol, Bergen, Frankfurt-am-Main, Karlsruhe, Munich, Varese, Culham & Luxembourg.

¹⁷⁵ Belgien, Nederländerna, Tyskland, Italien, Storbritannien, Spanien och Luxembourg.

Under 2004 publicerade kommissionen ett meddelande om en möjlig utveckling av Europaskolan¹⁷⁶. I det diskussionsunderlag som Europaparlamentet tog fram angående kommissionens meddelande ifrågasatte parlamentet bland annat att en stor andel av barnen som går i skolan inte har föräldrar med någon anknytning EU:s institutioner. Den resolution som Europaparlamentet ska ha antagit den 8 september 2005 är inte publicerad ännu (november 2005).

4.3.5 Samarbetsprogram med icke-EU-länder

Tempus är ett gemenskapsprogram för bistånd till utveckling av den högre utbildningen i ett antal icke-EU-länder. Den nuvarande programperioden är 2000-2006¹⁷⁷. Programmet har förändrats med ytterligare rättsakter, för att bland annat omfatta fler länder än i det ursprungliga beslutet. För Tempus III fastställs beloppet budgetbeloppen årligen.

Idag omfattas programmet av Oberoende staters samväld (OSS) på västra Balkan, Mongoliet samt MEDA-länderna (se även avsnittet om European Training Foundation).

Tempus III består av:

- gemensamma europeiska projekt (t ex högskole- och förvaltningsreform)
- individuella stipendier för lärare, utbildare, förvaltningspersonal
- strukturella och kompletterande åtgärder

Alfa är ett samarbetsprogram mellan EU och 18 länder i Latinamerika. Programmet möjliggör för högskolor, organisationer och företag att samarbeta inom projekt som rör studentutbyte och kursutveckling.

EU har samarbetsprogram med Australien, Japan och Nya Zeeland som alla har som syfte att främja samarbete mellan EU och dessa länder inom högre utbildning. Den huvudsakliga målsättningen är att skapa förutsättningar för studentutbytesprojekt på minst magisternivå.

EU har även samarbetsprogram med USA och Kanada. Syftet med programmen är att utveckla metoder som förbättrar samverkan mellan EU och USA, respektive Kanada inom högre utbildning och yrkesutbildning. Programmen syftar framför allt till studentutbyten, men är öppna även för intensivkurser och liknande.

---

¹⁷⁶ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Consultation on options for developing the European Schools system COM(2004) 519 final 20.7.2004.

¹⁷⁷ Rådets beslut av den 29 april 1999 om antagandet av den tredje fasen i det alleuropeiska samarbetsprogrammet för högre utbildning (Tempus III) (2000-2006) 1999/311/EG.

4.4 Övriga program med relevans för utbildningsområdet

4.4.1 Ungdom

Programmet Ungdom är inte ett egentligt utbildningsprogram, utan det vänder sig till ungdomar utanför utbildningssystemet. Det skall dock främja ungdomarnas utbildningsprocess genom utbyten och volontärtjänstgöring och kan därför sägas utgöra en del av det informella lärandet, en typ av lärande som EU betonar är en viktig del av det livslånga lärandet. Myndigheter och föreningar, men även enskilda ungdomar och informella ungdomsgrupper, kan få stöd.

4.4.2 Strukturfonderna

Strukturfonderna är EU:s regionalpolitiska stöd. Strukturfonderna har sin legala grund i artikel 158 EG och 159 EG. Enligt artikel 158 skall gemenskapen stärka den ekonomiska och sociala sammanhållningen genom att sträva efter att minska skillnaderna mellan de olika regionernas utvecklingsnivå. Enligt artikel 159 skall dessa åtgärder stödjas genom strukturfonderna, Europeiska investeringsbanken och andra befintliga finansieringsorgan. Nuvarande programperiod löper från och med år 2000 till och med år 2006¹⁷⁸.

Syftet med fonderna är att minska de ekonomiska och sociala skillnaderna mellan medlemsländer och mellan regioner. Strukturfonderna omfattar regionalfonden, socialfonden, jordbruksfonden och fonden för fiskets utveckling. Det finns också en sammanhållningsfond som kan ge stöd till EU:s fattigaste länder.

Medlemsstaterna tar fram en nationell plan för insatser inom fonderna som sedan godkänns genom förhandlingar mellan kommissionen och landets regering. Sverige får totalt 2,2 miljarder euro, motsvarande ca 19 miljarder kronor, från EU:s strukturfonder under den nuvarande programperioden.

Fonderna delar upp Europas regioner i tre olika områden mål 1,2 och 3. Mål 1 och 2 är geografiskt bestämda¹⁷⁹ och är avsedda för att främja svagt utvecklade regioner respektive omstrukturera regioner med industrier på tillbakagång.

---

¹⁷⁸ Rådets förordning (EG) nr 1260/1999 av den 21 juni 1999 om allmänna bestämmelser för strukturfonderna (senast ändrad genom Rådets förordning (EG) nr 1105/2003 av den 26 maj 2003 om ändring av förordning (EG) nr 1260/1999 om allmänna bestämmelser för strukturfonderna).

¹⁷⁹ Vilka delar i Sverige som omfattas av mål 1 respektive mål 2 framgår på följande sidor: <http://www.nutek.se/sb/d/225> respektive <http://www.nutek.se/sb/d/224>

Inom Mål 1 är insatserna bland annat inriktade på att kompetensutveckling hos både arbetslösa och anställda. Det kan också vara insatser för att förstärka den högre utbildningen. Varje Mål 2-område tar fram sina program som alla har gemensamt att de ska öka regionernas sysselsättning och entreprenörskap. Allt för att öka intresset för att bo och arbeta i området, så att tillväxt, inflyttning och investeringar ökar.

Mål 3 är relevant när man talar om utbildning, men inte inom det traditionella utbildningsväsendet som sådant, utan medlen är avsedda för att bekämpa arbetslöshet och bidra till kompetensutvecklingen hos arbetskraften. Medel kan alltså användas till olika utbildningssatsningar, framför allt olika former av vidareutbildning. Både företag och offentlig verksamhet kan delta i Mål 3-projekt. Det svenska Mål 3-programmet (Växtkraft Mål 3) omfattar totalt cirka 24 miljarder kronor för den innevarande programperioden (cirka 2,8 miljarder euro), varav EU bidrar med cirka 6,4 miljarder kronor (748 miljoner euro)¹⁸⁰.

4.4.3 Gemenskapsinitiativen

Gemenskapsinitiativen utgör en del av sturkturfonderna. De behandlar prioriterade sociala och ekonomiska frågor som är gemensamma för EU¹⁸¹. Projekten är transnationella, men de ska ha en lokal förankring.

Under programperioden 2000-2006 finns fyra gemenskapsinitiativ.

- Leader+, med syfte att främja landsbygdsutveckling
- Interreg III, som ska stödja regionalt samarbete över gränserna
- Equal som syftar till utveckling av nya metoder för att bekämpa diskriminering och alla slags skillnader i samband med tillträdet till arbetsmarknaden
- Urban II som ska främja ekonomisk och social förnyelse i städer och förorter som befinner sig på tillbakagång

Det finns exempel på projekt som innefattar utbildningsinsatser inom alla fyra initiativen. Delar av Göteborgsregionen är för närvarande den enda svenska region som deltar i Urban och där har man ett antal insatser inom området ”studiemotivation och utbildningsnivå”, som t ex insatser för att förbättra elevernas läsförmåga och därmed försöka bidra till bättre studieresultat¹⁸². Även inom Interreg finns exempel på utbildningsinsatser, till exempel projekt som ska skapa strategiska modeller för samarbete över Öresund inom det högre utbildningsområdet¹⁸³.

---

¹⁸⁰ <http://www.nutek.se/sb/d/242>

¹⁸¹ Höög och Werneström s. 16.

¹⁸² <http://www.urban2.org/>

¹⁸³ <http://www.interreg-oresund.dk/neobuilder.php?id=2004082614133075000062714>

4.4.4 EU:s forsknings- och utvecklingsprogram

Forsknings- och utvecklingsprogrammen är traditionellt riktade till större gemensamma forskningsprojekt i unionen. Programmet har sin grund i artiklarna 163-165 i EG-fördraget. Det nu gällande programmet är det sjätte i ordningen och löper mellan 2002 och 2006¹⁸⁴. Det omfattar 17,5 miljarder euro.

De övergripande målen är att:

- integrera det europeiska området för forskningsverksamhet
- strukturera det europeiska området för forskningsverksamhet
- stärka grunden för det europeiska området för forskningsverksamhet

Även om projektet framför allt vänder sig till den rena forskningssektorn, så förekommer det projekt även inom utbildningsområdet. Många universitet deltar naturligtvis i projekt genom sin forskningsverksamhet.

Inom det sjätte ramprogrammet har hittills (oktober 2005) sju projekt finansierats med en inriktning på utbildningsfrågor. Projekten behandlar till exempel utbildningssystemets roll i det europeiska livslånga lärandet, vidareutbildning inom hälsosektorn och den flexibla yrkesarbetaren i kunskapsamhället.

4.4.5 Finansiering från EIB

Traditionellt har investeringar inom områden som vägbyggen och annan infrastruktursatsningar varit Europeiska investeringsbankens (EIB) huvudsakliga område, men vid rådets möte i Amsterdam 1997 lanserades The Amsterdam Special Action Programme för att underlätta jobbskapande investeringar. Det utökade EIB:s område till att omfatta utbildning och hälsa.

År 2000 lanserades ”The innovation initiative i2i”, där lån uttryckligen kunde ges till datorisering av skolor och universitet och även till uppbyggnaden av utbildningscentra för informationsteknologi. Initiativet var en följd av målen i Lissabonagendan. Framför allt universitet blev beviljade lån för att användandet av modern teknik skulle utvecklas, i Sverige fick Södertörns högskola ett lån beviljat under perioden.

När initiativet löpte ut 1 juni 2003, följdes det av ”The innovation 2010 Initiative i2i-2010” som ger lånemöjligheter fram till och med 2006.

---

¹⁸⁴ Europaparlamentets och rådets beslut nr 1513/2002/EG av den 27 juni 2002 om sjätte ramprogrammet för Europeiska gemenskapens verksamhet inom området forskning, teknisk utveckling och demonstration med syfte att främja inrättandet av det europeiska området för forskningsverksamhet samt innovation (2002-2006).

Tre huvudområden tas upp i i2i-2010:

- **Utbildning** i vid bemärkelse, d v s även livslångt lärande i såväl industri som i offentlig sektor och olika eLearning-initiativ.
- **Forskning och utveckling**, framför allt i små och medelstora företag.
- **Infrastruktur** och innehållsmässiga investeringar inom informations- och kommunikationsteknologi.

Ett antal låneansökningar inom utbildningsområdet har blivit beviljade eller är uppe för bedömning under 2005. Några finska universitet har blivit beviljade lån för infrastruktursinvesteringar inom informationsteknologi och bioteknik. Även i Italien har universitet sökt medel för att modernisera infrastrukturen. Polen har beviljats medel inom samma område och även sökt medel för att utveckla eLearning med inriktning på det livslånga lärandet. I Storbritannien har lokala skolmyndigheter sökt medel för att investera i modern infrastruktur i framför allt grundskolan¹⁸⁵.

---

¹⁸⁵ <http://www.eib.eu.int/projects/pipeline/>

5 Avslutande analys

5.1 Inledning

Avsikten med avsnittet är att, utifrån den genomgång av utbildningsfrågornas plats i unionen som jag gjort i tidigare kapitel, beskriva den sammantagna bilden av den politiska och juridiska styrningen, dess konsekvenser samt utbildningspolitikens framtid.

Jag börjar därför med att analysera hur styrningen sker inom unionens utbildningspolitik genom att sammanfatta vilken roll utbildningspolitiken spelar inom unionen och vilka de gemensamma styrmedlen är. Jag har också valt att presentera en kort problematik kring användningen av soft law.

Jag övergår därefter till att beskriva vilka effekter den gemensamma utbildningspolitiken har för att slutligen beskriva vilken framtida roll jag tror att EU:s utbildningspolitik kan komma att spela.

5.2 Styrning inom utbildningspolitiken

5.2.1 Utbildningspolitikens roll i unionen

Utbildningspolitiken är ett politikområde där ansvaret delas mellan unionen och medlemsstaterna. Även om utbildningsfrågorna ytterst är en fråga för medlemsstaterna sker allt mer samarbete på området. Den bakomliggande orsaken till samarbetet har sett olika ut under olika perioder och är delvis beroende av vilka frågor som har varit viktiga för unionens utveckling. Med starten av Lissabonprocessen har det blivit klart uttalat att utbildningsfrågorna har en viktig roll att spela i förverkligandet av EU:s högt ställda mål för den globala konkurrenskraften. Det blev också en start för ett allt tätare samarbete mellan EU:s utbildningsministrar.

Utbildningspolitiken har ofta en viktig roll i att understödja unionens övergripande politik vad gäller frågor som den sociala sammanhållningen, arbetslöshetsbekämpningen och unionens ekonomiska utveckling. Inom socialpolitiken framhålls utbildningen ofta som ett viktigt instrument, medan det inom utbildningspolitiken inte i samma höga grad refereras till de sociala frågorna. Med den senare tidens fokusering på det livslånga lärandet har dock en klar social aspekt fått sitt fäste i utbildningspolitiken. Det är framför allt inom socialfonden som frågor om tillgång till utbildning har framhållits, men med Sokrates nya delprogram Grundtvig har vikten av tillgång till livslångt lärande tydligt lyfts fram även inom utbildningsprogrammen.

En fråga som har tyngd inom utbildningspolitiken är den fria rörligheten. Den fria rörligheten är en komplicerad fråga som inte endast handlar om tillträde till studier, vilket EU visade i den tidigare nämnda grönboken om rörlighet på utbildningsområdet från 1996. Det innebär att den rena utbildningspolitiken måste kompletteras med styrning på andra områden, framför allt på det sociala skyddsområdet. Kvalitetsfrågor är också viktiga för att den fria rörligheten ska fungera; medlemsstaterna måste kunna lita på varandras system för kvalitetssäkring. Ett ömsesidigt förtroende lägger grund för ett erkännande av meriter.

5.2.2 De gemensamma styrmedlen

Den gemensamma utbildningspolitiken bygger på konsensus och ett moraliskt åtagande. Eftersom arbetet i hög grad sker med hjälp av icke-bindande rättsakter, krävs det en förankring i medlemsstaterna för att arbetet ska leda någonstans. Styrningen på utbildningspolitikens område sker med flera olika metoder: projektverksamhet och olika former av soft law som gemensamma handlingsprogram, men även en del bindande reglering.

Med införandet av artikel 127 och 128 i Maastrichtfördraget (numera artikel 149 och 150) fick EU ett uttalat uppdrag att utveckla den europeiska dimensionen i utbildningen och vikten av erkännandet av examensbevis och studieperioder betonas. Samtidigt står det i klartext att åtgärderna inte får omfatta någon harmonisering av medlemsstaternas lagar och författningar. Regleringen av utbildningsfrågorna stänger också dörren för en systematisk fördragsutfyllnad i enlighet med artikel 308 EG. Ibland har den juridiska grunden för olika åtgärder varit helt frånvarande som i fallet med programmet Jean Monnet eller mycket otydligt som i fallet med Europaskolan (se ovan).

Utbildningsprogrammen utvecklades till stor del innan en mer systematisk policyutveckling på området tog fart. Den tidiga policyutvecklingen skedde i många gånger för att systematisera och rättfärdiga den utveckling som faktiskt redan skett¹⁸⁶. Många av Europaparlamentets och kommissionens åtgärder på utbildningsområdet i form av resolutioner eller andra dokument, sammanställer olika åtgärder på utbildningsområdet till en sammanhängande utbildningspolicy¹⁸⁷.

Genom införandet av den öppna samordningsmetoden inom Lissabonprocessen fick styrningen genom benchmarking och utbyte av erfarenheter en tydligare roll. På utbildningsområdet valde dessutom utbildningsministrarna att ta fram ett detaljerat handlingsprogram kombinerat med uppföljning av de specificerade gemensamma målen. Det har inneburit att sambandet mellan utbildningsprogrammen och policyutvecklingen har blivit både starkare och tydligare. Jag tror att

---

¹⁸⁶ Field s. 27.

¹⁸⁷ Niedobitek s. 42.

Lissabonprocessen har en avgörande betydelse för det framtida utbildningssamarbetet i Europa.

5.2.3 Problematiken kring soft law

Det finns stora fördelar med att använda styrmedel inom det som kallas soft law. Det är ett flexibelt system som är lämpligt att använda där en hårdare styrning kan skapa lösningar mellan olika synsätt på hur ett gemensamt mål ska uppnås. Medlemsstaternas kan verka inom ramen för sina etablerade nationella system, vilket kan bidra till ett effektivt arbetssätt.

Ett problem med soft law är att det är mer svåröverskådligt än det övriga EG-rättsliga systemet eftersom det förekommer i så många olika former och publicering inte är nödvändigt, även om en stor del av akterna publicerar i alla fall. Det är inte heller alltid så att de nationella myndigheternas kompetensområden speglar var frågan hör hemma inom EU-systemet, vilket ytterligare kan försvåra bevakningen. Karim et al menar till och med att eftersom området är så svåröverblickbart finns det en risk att olika nationella experter och politiker arbetar mot motstridiga mål inom olika policyområden¹⁸⁸.

Landelius menar att användningen av soft law bidrar till att öka kommissionens makt i förhållande till övriga institutioner, eftersom de flesta dokumenten av soft law-karaktär arbetas fram i kommissionen¹⁸⁹. Jag tror inte att den risken är särskilt stor, framför allt inte efter utbildningsministrarnas ökade intresse på området. Det finns exempel på hur rådet har korrigerat kommissionens synpunkt till en mindre progressiv utveckling. När det gäller indikatorer inom Lissabonprocessen menar rådet¹⁹⁰ att referensnivåerna måste grunda sig på genomsnittliga resultat i medlemsstaterna och de anslutande länderna. Kommissionen hade i tidigare dokument talat om att varje land var skyldig att redovisa sina nationella resultat separat.

Rådet understryket visserligen att referensnivåerna inte ska fastställa nationella mål och ska heller inte föreskriva beslut som ska fattas av nationella regeringar, men nationella insatser kommer naturligtvis att bidra till att målen nås. Dessa insatser måste dock grunda sig på nationella prioriteringar. Frågan är vilken praktisk betydelse det får, eftersom mätningar trots allt görs i varje stat och ingen väl egentligen önskar att ligga långt under det europeiska genomsnittet för gemensamma mål för utbildningen.

---

¹⁸⁸ Karim et al s. 7.

¹⁸⁹ Landelius s. 87.

¹⁹⁰ Rådets slutsatser om referensnivåer för genomsnittliga resultat i Europa inom allmän utbildning och yrkesutbildning. EDUC 8981/03. Rådets möte 5-6 maj 2003.

Jag kan hålla med dem som hävdar¹⁹¹ att politiken på europainivå påverkar medlemstaterna mer och mer till att idag omfatta allt fler politikområden och att det därför är av yttersta vikt att medlemsstaterna lär sig att bevaka sina intressen inom EU. Det ställs därmed nya krav på bevakning av även policyutvecklingen på EU-nivå. Det gäller inte minst på den regionala och kommunala nivån i Sverige. En del av den här problematiken tas upp nästa avsnitt om effekterna av EU:s utbildningspolitik.

5.3 Den gemensamma utbildningspolitikens effekter

5.3.1 Effekter inom Europasamarbetet

Den allra största effekten har utbildningsfrågorna haft på den fria rörligheten. Det handlar om erkännanden av examina där arbetet kommit långt med ett gemensamt system, men även om rätten att uppehålla sig i en medlemsstat för att studera och att barn till arbetstagare har rätt till skolgång i ett annat medlemsland. Med avgörandet från i år om studiestöd (se ovan i avsnittet om rättsutvecklingen) befästs utvecklingen mot en utvidgad rätt att ta del av utbildningssystemens förmåner i ett annat medlemsland ytterligare.

Inom ett område där mycket styrning sker genom gemensamma resolutioner och där frågan hanteras mycket decentraliserat – enligt Brock och Tulasiewicz i princip i varje klassrum¹⁹² – är det viktigt att EU når ut med budskapet i verksamheterna. Här spelar programmen för utbyten en avgörande roll. Det sker en viktig kunskapsöverföring och erfarenhetsutbytena bidrar till en förståelse för de nationella systemen. Brock et al menar att möjligheterna till utbyten har haft en ackumulerad effekt av en mer homogen utbildningspraxis inom EU¹⁹³. En ytterligare styrning som sker genom projektverksamhet är att genom principen om medfinansiering av EU-projekt så styrs medel över från ett utvecklingsområde till ett annat; det blir en slags indirekt styrning av resursanvändningen.

Field menar att avsaknaden av en sammanhängande och tydlig policy kan ha lett till att programverksamheten fått en mindre effekt än vad de kunde ha fått¹⁹⁴. Jag anser att det idag finns en tydlig koppling mellan policy på utbildningsområdet och projektverksamheten. Intressant är till exempel att se hur kommissionen i den handlingsplan för eLearning, som beskrivs närmare ovan, gör en utförlig genomgång av hur tillgängliga EU-medel kan användas för att nå målsättningarna i planen. En framgångsrik EU-ansökan kräver också en koppling mellan till relevant EU-policy. Ännu tydligare har det blivit sedan det detaljerade utbildningsprogrammet inom ramen för

---

¹⁹¹ Se t ex Karim et al s. 3-4.

¹⁹² Brock och Tulasiewicz s. 38.

¹⁹³ Brock och Tulasiewicz s.41.

¹⁹⁴ Field s. 39.

Lissabonprocessen bildar ett ramverk för den gemensamma utbildningspolitiken.

Karim et al menar att arbetet med olika former av erfarenhetsutbyten inom ramen för den öppna samordningsmetoden kan innebära att de medlemsstater som uppvisar effektiva lösningar på problem som är gemensamma inom unionen får ett stort inflytande inom hela EU¹⁹⁵. Det är idag svårt att se hur stor den effekten kan vara, men om man delar den synen blir det strategiskt viktigt att delta i och driva större EU-projekt inom utbildningssektorn.

Det finns exempel på en mer direkt effekt av att medlemsstaterna tenderar att göra jämförelser mellan de nationella utbildningssystemen. När Spanien gick med i EU 1986 genomförde man en omfattande utbildningsreform och Portugal valde samma år att satsa på en höjning utbildningsstandarden för att följa de övriga EU-staternas exempel¹⁹⁶. De här reformerna väckte dock inte någon stor uppmärksamhet vare sig på hemmaplan eller inom unionen. Brock och Tulasiewicz menar att stora delar av de reformer som genomförs på utbildningsområdet har en stark nationell prägel, men att europeiska influenser är klart synliga på flera områden inom utbildningspolitiken.

5.3.2 Effekter i Sverige

De gemensamma målen inom Lissabonprocessen har inneburit ett närmare samarbete mellan de europeiska utbildningsministrarna. Den svenska regeringen konstaterar i en rapport från 2005¹⁹⁷ att eftersom de gemensamma utbildningsmålen är allmänt hållna har de en begränsad påverkan i sig, men att de måste ses i förbindelse med pågående samverkansprocesser och att de processer som pågår i allt större utsträckning har en indirekt verkan på det svenska utbildningssystemet.

Vid de mätningar som hittills har gjorts av EU:s utbildningsmål inom ramen för den öppna samordningsmetoden ligger Sverige bra till. Även om målen avser ett genomsnitt för hela EU, kan en avsevärt sämre prestation påverka utformningen av den svenska utbildningspolitiken¹⁹⁸.

De svenska prioriterade utvecklingsområdena inom utbildningen har hittills huvudsakligen varit desamma som de prioriterade insatsområdena på europeisk nivå¹⁹⁹. Det innebär att det idag inte finns någon stor sprängkraft i att EU antar gemensamma mål. Men vad händer om målen i framtiden inte är så samspelade med de svenska, nationella målen? Jag anser att det finns all

---

¹⁹⁵ Karim et al s. 11.

¹⁹⁶ Brock och Tulasiewicz s. 3.

¹⁹⁷ Rapport till EU-kommissionen: Utbildningssamarbetet inom Lissabonstrategin, mot målen för 2010, s. 3 och s. 23.

¹⁹⁸ EU:s påverkan på kommuner och landsting. Statskontoret 2005:12 s. 75.

¹⁹⁹ Rapport till EU-kommissionen: Utbildningssamarbetet inom Lissabonstrategin, mot målen för 2010, s. 20.

anledning för kommunerna, som är de som ska leverera utbildningen från förskola till gymnasium, inklusive vuxenutbildning och svenskundervisning för invandrare, att bevaka EU:s policyutveckling på utbildningsområdet i takt med att utbildningsministrarnas samarbete blir allt tydligare.

Även om kommunerna ansvarar enligt skollagen för att bland annat tillhandahålla grundskoleutbildning är det staten som fastställer målen inom utbildningssektorn i lagar, förordningar och regleringsbrev och staten utövar också tillsyn genom att följa upp och utvärdera. Den svenska regeringens politik kan påverkas av den gemensamma europeiska hållningen och kan därmed få effekter på kommunal nivå.

I de tidiga nationella utredningar som gjordes inför det svenska EU-medlemskapet av vilka kommunala konsekvenser ett EU-medlemskap kunde få konstaterades att någon större påverkan inte förväntades ske²⁰⁰. På initiativ av den kommunala nivån gjordes ett par utredningar²⁰¹ som gick i motsatt riktning – EU: verksamhet hade en påverkan på kommunernas ansvarsområden, inklusive utbildningen. I en senare utredning konstaterar Statskontoret att allt fler politikområden, där verksamheten bedrivs av kommuner och landsting, påverkas av såväl EU:s lagstiftning som av samarbetet inom ramen för den öppna samordningsmetoden²⁰².

Karim et al påpekar att det kan vara en svårighet när EU:s arbete på ett område berör ett område där det på nationell plan är delat mellan en federal och en subnationella myndigheter, där staten inte har någon juridisk kompetens eller på områden när det inte finns någon relevant administrativ myndighet²⁰³. Om utvecklingen fortsätter i samma riktning som den gjort hittills, med ett utökat EU-engagemang på utbildningspolitikens området, tror jag att det blir av allt större vikt för svenska kommuner att föra en dialog med regeringen i fråga om de nationella konsekvenserna av EU:s utbildningspolitik.

Den svenska regeringen konstaterar att det är inom den högre utbildningen som samarbetet har kommit längst²⁰⁴. Man konstaterar också att de europeiska initiativen inom den högre utbildningen påverkat utvecklingen i Sverige tydligt²⁰⁵. Men ytterligare ett konkret exempel där en påverkan skett är att arbetet inom Köpenhamnsprocessen påvisat att det i Sverige finns ett behov av större tydlighet i yrkesutbildningssystemet. Erkännandet av svenska examen även på det här området har fått högre prioritet. För att åstadkomma en mer internationellt gångbar gymnasieutbildning har ett beslut om gymnasieexamen fattats. Användningen av Europass uppmuntras

---

²⁰⁰ SOU 1994:2 Kommunerna, landstingen och Europa.

²⁰¹ Hur EU genom Amsterdamfördraget påverkar kommunerna i det dagliga arbetet och Sex år i EU – konsekvenserna för Sveriges kommuner, landsting och regioner 1995-2000.

²⁰² EU:s påverkan på kommuner och landsting. Statskontoret 2005:12.

²⁰³ Karim et al s. 9.

²⁰⁴ Rapport till EU-kommissionen: Utbildningssamarbetet inom Lissabonstrategin, mot målen för 2010, s. 3.

²⁰⁵ Rapport till EU-kommissionen: Utbildningssamarbetet inom Lissabonstrategin, mot målen för 2010, s. 17.

och åtgärder för att synliggöra Europass i svensk lagstiftning är under övervägande²⁰⁶.

Utbildningsprogrammen har kanske framför allt haft en påverkan lokalt för dem som deltagit, medan de gemensamma målen har inneburit att frågor som styrning och innehåll i utbildningssystemen har förts upp till diskussion²⁰⁷. Som nämnt ovan innebär systemet med egenfinansiering att en viss omstyrning av resurser kan ske till förmån för de av EU prioriterade policyområdena. Jag tror att i en tid av nedskärningar i den kommunala verksamheten kan behovet av att söka EU-medel till den pedagogiska utvecklingsverksamheten öka, vilket påverkar de kommunala prioriteringarna. Om EU:s utbildningsprogram tillförs mer resurser i den omfattning som föreslagits under nästa programperiod, tror jag att programmen kommer att få ännu större inflytande även på prioriteringar inom den nationella utbildningspolitiken.

5.4 Utbildningspolitikens framtida roll

Den europeiska utbildningspolitiken har gått från att vara ett svårgreppbart område med begränsad aktivitet till att omfatta ett mer sammanhängande politikområde med tydligare struktur även på programområdet. Om det nya förslagna utbildningsprogrammet röstas igenom, innebär det både mer medel och en enklare struktur än den programverksamhet som finns idag.

Att döma av förordet till den svenska regeringens rapport om de gemensamma utbildningsmålen för 2010 har Sverige en positiv syn på det europeiska samarbetet på området. De tre undertecknande ministrarna²⁰⁸ gör följande uttalande: ”Som ansvariga för utbildningssystemen i Sverige är vi övertygade om att samarbetsprocesserna kring utbildningen inom Europa måste fortsätta och intensifieras”²⁰⁹.

Både Field och Niedobitek anser i sina skrifter att utbildningen flyttat fram positionen inom EU:s policyutveckling, från att tidigare spelat en ganska liten roll i det europeiska samarbetet²¹⁰. Båda skrifterna är några år gamla, men utvecklingen har förstärkts sedan dess. Handlingsprogrammet för utbildningen inom Lissabonagendan har inneburit en viktig ram för policyutvecklingen och arbetet med programmet har även lett till ett tätare samarbete mellan unionens utbildningsministrar.

---

²⁰⁶ Rapport till EU-kommissionen: Utbildningssamarbetet inom Lissabonstrategin, mot målen för 2010, s. 20.

²⁰⁷ Rapport till EU-kommissionen: Utbildningssamarbetet inom Lissabonstrategin, mot målen för 2010, s. 23.

²⁰⁸ Utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky, skolminister Ibrahim Baylan och Lena Hallengren, förskole- och ungdomsminister samt minister för vuxnas lärande.

²⁰⁹ Rapport till EU-kommissionen: Utbildningssamarbetet inom Lissabonstrategin, mot målen för 2010.

²¹⁰ Field s 40, Niedobitek s. 32.

Utbildningsfrågorna spelade tidigt en viktig roll för att bana väg för den fria rörligheten. Intressant är att det finns flera domstolsavgöranden där olika nationella hinder ansetts otillbörliga för personer med till exempel arkitektutbildning som velat etablera sig i en annan medlemsstat. Det innebär att det finns flera avgöranden som faller inom området för det idag så debatterade förslaget till tjänstedirektiv (även om den debatten omfattar fler, komplexa frågor som till exempel begreppet tjänster i allmänhetens intresse).

Jag tror att utbildningspolitikens inriktning kommer att i huvudsak fortsätta att styras inom ramen för soft law och den öppna samordningsmetoden. Samtidigt tror jag att EG-domstolens avgörande avseende rätten till studiemedel är en trend som kommer att fortsätta. Domstolen har tydligt visat att man inte tolererar nationella regleringar som de facto lägger hinder för den fria rörligheten.

Ett annat område där utbildningen kan spela en viktig roll är inom den så kallade europeiska dimensionen. Inom den gemensamma utbildningspolitiken ligger avvägningen mellan viljan att skapa förutsättningar för unionen som en konkurrenskraftig kunskapsekonomi och respekten för den kulturellt viktiga nationella synen på utbildning. Trots det har ett begrepp som den europeiska dimensionen vunnit acceptans²¹¹. Kanske för att uttrycket indikerar att den europeiska dimensionen är *en* dimension vid sidan av den nationella.

Utbildningen har också varit viktig för att ge ansökarländerna en inblick i den gemensamma kulturella sfären inom unionen. De tidigare ansökarländerna kunde delta i den här programomgången innan de blivit medlemmar och detsamma gäller idag för Bulgarien, Rumänien och Turkiet.

Enligt Brock och Tulasiewicz kommer utbildningen i framtiden kanske inte bara vara en del i det politiska och socioekonomiska konstruktionen, utan även en viktig del av framtida européers uppfostran på ett sådant sätt att européer börjar se sig som européer på samma sätt som andra heterogena samhällen har utvecklat en gemensam amerikansk eller australisk identitet²¹².

Att en god europeisk utbildning är en de viktigaste komponenterna i en framgångsrik europeisk ekonomi är otvetydigt. Men i en tid när en EU-skepsis breder ut sig bland medborgarna, med nej i folkomröstningar om den Europeiska konstitutionen och lågt valdeltagande vid val till Europaparlamentet som resultat, kan kanske utbildningsutbyten under hela utbildningsspektret, från förskola till universitet och vuxenutbildning, spela en viktig roll för en positiv syn på den europeiska integrationen.

---

211 Se till exempel: Resolution of the Council and the Ministers meeting within the Council The European dimension in Education (1988)OJ (1988) CL 177/02.

212 Brock och Tulasiewicz s. 19.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

- Bonnedahl, Karl Johan: Ekonomisk integration – den inre
marknadens konsekvenser för svenskt
företagande, Lund 2000
[ref. Bonnedahl]
- Brock, Colin,
Tulasiewicz, Witold: Education in a single Europe, London och
New York 2002
[ref. Brock och Tulasiewicz]
- Field, John: Educational and vocational training policy,
London 1994
[ref. Field]
- Höög, Magnus,
Werneström, Bo: EU-projekt inom utbildning och
kompetensutveckling, Stockholm 1996
[ref. Höög och Werneström]
- Kassim, Hussein,
Peters Guy B.,
Wright Vincent (eds): The national co-ordination of EU policy – the
domestic level, New York 2000
[ref. Kassim et al]
- Landelius, Ann-Charlotte: Om soft law på det sociala skyddsområdet –
en EG-rättslig studie, Stockholm 2001
[ref. Landelius]
- Melin, Mats,
Schäder, Göran: EU:s konstitution – maktfördelningen mellan
den europeiska unionen, medlemsstaterna
och medborgarna, Stockholm 2001
[ref. Melin och Schäder]
- Niedobitek, Matthias: The cultural dimension in EC law (translated
by James Benn and Robert Bray), London
1997
[ref. Niedobitek]

- Quitow, Carl Michael,
Pålsson, Sten: EG-rätten – ny rättskälla i Sverige,
Stockholm 1993
[ref. Quitow och Pålsson]
- af Winklerfelt, Margareta: EU, Sverige och utbildningen, Stockholm
1995
[ref. af Winklerfelt]

Svenska rapporter och utredningar i kronologisk ordning

Kommunerna, landstingen och Europa, SOU 1994:2

Svenska kommunförbundet: Hur EU genom Amsterdamfördraget påverkar kommunerna i det dagliga arbetet. Stockholm 2000

Svenska kommunförbundet och svenska landstingsförbundet²¹³: Sex år i EU – konsekvenserna för Sveriges kommuner, landsting och regioner 1995-2000. Stockholm 2001

Magisterexamen i internationell belysning Ds 2003:4

Utbildningen i Europa – en rapport om utbildningen i Sverige och de gemensamma europeiska målen, Utbildningsdepartementets skriftserie nr 6, januari 2004

Högre utbildning i utveckling – Bolognaprocessen i svensk belysning Ds 2004:2

Mot målen för år 2010. Rapport till EU-kommissionen: utbildningssamarbetet inom Lissabonstrategin, Utbildnings- och kulturdepartementet 2005

EU:s påverkan på kommuner och landsting, Statskontoret 2005:12

EU-dokument i kronologisk ordning

Memorandum on higher education COM(91) 349 final

Memorandum on open and distance learning COM(91) 388 final

Memorandum on vocational training in European Community in the 1990s COM(91) 397 final

---

²¹³ Har numera gått samman och heter Sveriges Kommuner och Landsting

Green Paper on the European Dimension of Education COM(93) 457,
September 1993

Vitbok om tillväxt, konkurrenskraft och sysselsättning: Utmaningarna och
vägarna in i 2000-talet KOM(93) 700 december 1993

Lära och lära ut - på väg mot kunskapssamhället, KOM(95) 590 november
1995

Grundutbildning - Vidareutbildning - Forskning - Hinder för rörlighet över
gränserna, KOM(96) 462 oktober 1996

Learning in the information society - Action plan for a European education
initiative (1996-98)

Lifelong Learning a Reality COM(2001) 678 Final,
Council conclusions of 20 December 1996 on a strategy for lifelong
learning OJ C7/1997

Att bana väg för framtidens utbildning – att främja innovation med hjälp av
ny teknik KOM(2000) 23 slutlig 27.1.2000

Europeiska rådets möte i Lissabon den 23 och 24 mars 2000 –
Ordförandeskapets slutsatser

Commission Staff Working Paper. Memorandum on Life Long Learning
SEC(2000) 30.10.2000

Utbildningssystemens konkreta framtidsmål, EDUC 23, 5980/01, 14
februari 2001

eLearning Action Plan COM(2001) 172 final 28.3.2001

Towards the European Education Higher Area. Communiqué of the meeting
of European Ministers in charge of Higher Education in Prague on May
19th 2001

Communication from the Commission. Making a European Area of
Lifelong Learning a Reality COM(2001) 678 final

Communication from the Commission to the European Parliament and the
Council on strengthening cooperation with third countries in the field of
higher education (COM)2001 385 final

Nya insatser för Europas ungdom KOM(2001) 681 november 2001

Commission Staff Working Document. Lifelong learning practice and
indicators SEC(2001)1939, 28.11.2001

Meddelande från kommissionen av den 13 februari 2002 till rådet, Europaparlamentet, Ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Kommissionens handlingsplan för kompetens och rörlighet. KOM(2002) 72 slutlig

Detaljerat arbetsprogram för uppföljningen av målen för utbildningssystemen i Europa EDUC 27, 6365/02, 20 februari 2002

Särskild rapport nr 2/2002 om gemenskapens åtgärdsprogram Sokrates och Ungdom för Europa 2002/C 136/01, 7.6.2002

Meddelande från kommissionen. Europeiska riktmärken inom allmän och yrkesinriktad utbildning: uppföljning av Europeiska rådet möte i Lissabon KOM(2002) 629 slutlig 20.11.2002

Declaration of the European Ministers of Vocational Education and Training and the European Commission, convened in Copenhagen on 29 and 30 November 2002, on enhanced European cooperation in vocational education and Training

Meddelande från kommissionen. Effektiva utbildningsinvesteringar – en nödvändighet för EU KOM(2002) 779 slutlig 10.1.2003

Meddelande från kommissionen. Universitetens roll i kunskapens Europa. KOM(2003) 58 slutlig 5.2.2003

Rådets slutsatser om referensnivåer för genomsnittliga resultat i Europa inom allmän utbildning och yrkesutbildning. EDUC 8981/03. Rådets möte 5-6 maj 2003

Promoting Language Learning and Linguistic Diversity – an Action Plan 2004-2006 (COM 2003) 449 final 24.7.2003

Realising the European Education Higher Area. Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003

Working Group "Improving foreign languages learning". Progress report November 2003

Meddelande från kommissionen. "Utbildning 2010" – snabba reformer krävs om Lissabonstrategin ska lyckas KOM(2003) 685 slutlig 11.11.2003

Implementing life long learning strategies in Europe: Progress report on the follow-up to the Council resolution of 2002. 17.12.2003

Implementing life long learning strategies in Europe: Progress report on the follow-up to the 2002 Council resolution. Accessing and Candidate Countries. 17.12.2003

Arbetsdokument från kommissionen. Nya indikatorer på utbildningsområdet SEK(2004) 1524

Rapport från kommissionen till rådet, Europarlamentet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén. Rapport om uppföljningen av Europarlamentets och rådets rekommendation av den 10 juli 2001 om rörlighet för studerande, personer som genomgår yrkesinriktad utbildning, volontärer, lärare och utbildare KOM(2004) 21 slutlig 23.01.2004

Utkast till slutsatser från rådet och företrädarna för medlemsstaterna, församlade i rådet, om gemensamma europeiska principer för identifiering och validering av icke-formellt och informellt lärande. EDUC 118. 9600/04, 18.5.2004

Förslag till Europarlamentets och rådets beslut om att inrätta ett integrerat handlingsprogram inom livslångt lärande KOM(2004) 474 slutlig 14.7.2004

Facing the challenge – The Lisbon strategy for growth and employment. Report from the High Level Group chaired by Wim Kok, November 2004

Maastricht Communiqué on the Future Priorities of Enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training (VET) (Review of the Copenhagen Declaration of 30 November 2004), 14 December 2004

Implementation of the Education and Training 2010 Work Programme. Working group “languages”. Progress Report December 2004

Communication to the Spring European Council. Working together for growth and jobs. A new start for the Lisbon Strategy. Communication from President Barroso in agreement with Vice-President Verheugen. COM(2005) 24 2.2.2005

Commission Staff Working Paper. Progress towards the Lisbon objectives in education and training 2005 Report. SEC (2005) 419. 22.3.2005

From Berlin to Bergen. The EU contribution. Progress Report 7 April 2005

The European Higher Education Area – Achieving the Goals. Communiqué of the Conference of European Ministers of Responsible for Higher Education, Bergen 19-20 May 2005

Commission staff working document. Towards a European qualifications framework for recognition of Lifelong learning SEC(2005) 957, 8.7.2005

Meddelande från kommissionen till rådet och Europaparlamentet.
Gemensamma insatser för tillväxt och sysselsättning: gemenskapens
Lissabonprogram KOM(2005) 330 slutlig 20.07.2005

Internetresurser besökta under perioden september till november 2005

<http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/mob2004.pdf>
<http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/mobcharter.pdf>
http://www.europa.eu.int/comm/education/policies/educ/bologna/bologna_en.html#
http://europa.eu.int/comm/education/policies/III/life/communication/cedefop_en.pdf
http://europa.eu.int/comm/education/policies/III/life/communication/etf_en.pdf
http://europa.eu.int/comm/education/policies/III/life/communication/social_partners_en.pdf
http://europa.eu.int/comm/education/policies/III/life/communication/ngo_en.pdf
<http://europa.eu.int/comm/education/programmes/elearning/summit.pdf>
http://europa.eu.int/comm/employment_social/employment_strategy/prop_2005/guide_2005_sv.pdf
http://projects.jrc.cec.eu.int/show.gx?Object.object_id=PROJECTS0000000000019FF3
http://www.europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/socrates_en.html

Rättsfallsförteckning

Mål 141/78 Frankrike ./ Storbritannien [1979] ECR 2923

Mål 152/82, Sandro Forcheri och Marisa Marino, gift Forcheri ./ Belgiska staten och Asbl Institut supérieur de sciences humaines appliquées - École ouvrière supérieure [1983] ECR 2323

Mål 293/83 Françoise Gravier mot Ville de Liège [1985] ECR 593

Mål 24/86 Blaziot ./ Université de Liège m.fl [1988] ECR 379

Mål 56/88 Storbritannien ./ Rådet [1989] ECR 1615

Förenade mål C-51, C-90 och C-94/89 Storbritannien mfl ./ Rådet [1991] ECR I-2757

Mål 242/87 Europeiska gemenskapernas kommission ./ Europeiska gemenskapernas råd [1989] ECR 1425

Mål C-340/89 Irène Vlassopoulou ./ Ministerium für Justiz, Bundes- und Europaangelegenheiten Baden-Württemberg. [1991] ECR I-2357

Mål C-238/98 Hugo Fernando Hocsman ./ Ministre de l'Emploi et de la Solidarité [2001] ECR 6623

Mål C-209/03 Storbritannien ./ London Borough of Ealing and Secretary State for Education and Skills [2005]

Avgöranden från Europeiska ombudsmannen

Klagomål 161/98/ME mot Europeiska kommissionen

Klagomål 9990/99 (IJH) BB mot Europeiska kommissionen

Klagomål 125/2002/ADB mot Europaskolan

Klagomål 845/2002/IJH mot Europaskolan

Klagomål 2664/2004/ELB mot Europeiska kommissionen